

Karieristi

Pozabili so, da so komunisti avantgarda delavskega razreda, da so revolucionarji, da morajo biti borci za družbeni napredek in da so oni tisti, ki morajo preprečiti razne anomalije. Pri nas je, žal, po vojni prišlo v Zvezo komunistov mnogo karieristov, ljudi, ki so mislili — to pa se je tudi dogajalo — da si lahko prek članstva v Zvezi komunistov pridobijo določene položaje.

Iz Titovega govora v Zadru

Ohrabrujoča vest

Služba družbenega knjigovodstva Bosne in Hercegovine je te dni sporočila ohrabrujočo vest. Po pozitivni gospodarske aktivnosti so zaznamovali zmanjšanje izgub v delovnih organizacijah te republike. Skupne izgube so v letošnjem prvem polletju znašale 151,6 milijona in so za 25,2 milijona dinarjev ali za 14,3 odstotka manjše od lanskih v istem obdobju.

Borba — 21. IX. 1969

Nelikvidnost — kako daleč še?

Terjatve do kupcev so konec prvega polletja letos v primerjavi z lanskim junijem v Sloveniji narasle (upoštevaje tudi predujme dobaviteljem) za 49 odstotkov. Dosegle so skupno višino skoro 12.200 milijonov dinarjev. Omenjeni znesek pomeni več kot tretjino celotnega dohodka, ki so ga v letošnjem prvem polletju ustvarile gospodarske organizacije. Podatek je verjetno dovolj tehten in je potemtakem upravičena pozornost, ki jo odgovorni gospodarski in politični dejavniki v zadnjem času posvečajo nelikvidnosti.

Komunist — 19. IX. 1969

Ali je že čas?

Se vedno prevladuje nad zdravim razumom in čistimi računi sentimentalnost, ki varuje delovne organizacije z velikimi izgubami pred likvidacijo. Zato ni odveč vprašanje, ali je prišel za jugoslovansko gospodarstvo naposled že čas, ko bomo začeli dosledno uveljavljati in spoštovati tržni sistem, ali pa se bomo še naprej opajali v navideznem socialnem miru, kjer denar ne bo plačilno sredstvo in ko bodo dolžniki še naprej parazitsko zajedali in spodjedali upnike?

Primorske novice — 20. IX. 1969

Denar za stanovanja v tovarne

V letu 1968 je v Srbiji ostalo neizkoriščenih 44 milijard starih dinarjev namenjenih za gradnjo stanovanj. Ta vsota predstavlja nad 40 odstotkov vseh sredstev, ki bi jih bilo treba uporabiti za gradnjo stanovanj.

Po zelo podrobni dokumentaciji republiškega sekretariata za urbanizem in po izjavi sekretarjevega namestnika Branka Odžaklića so ta denar vložili v obratna sredstva delovnih organizacij. Manjši del le-teh pa je ostal neizkoriščen v »manjših delovnih organizacijah«, ker je tudi denarja bilo »malo« v primerjavi s ceno stanovanjskega kvadratnega metra.

Večernje novosti — 19. IX. 1969

Spodbudni podatek

Spodbuden je podatek, da je novo-goriška pravna služba uspešno približno 80 odst. delavcem, ki so jo prosili za pravno pomoč, rešili spor v njihovo korist. Podatek agovorno pričča, da si delavci ne izmišljajo nepravilnosti, ampak da so v nekaterih delovnih organizacijah očitno skregani s poštenostjo. Tvegajo pravičanje, vendar, da materialno ne bodo kdove kako na škodi, četudi izgubijo pravdo. Služba pravne pomoči pri občinskem sindikalnem svetu v Novi Gorici nudi namreč brezplačne nasvete in pravno zastopstvo.

Delavska enotnost — 20. IX. 1969

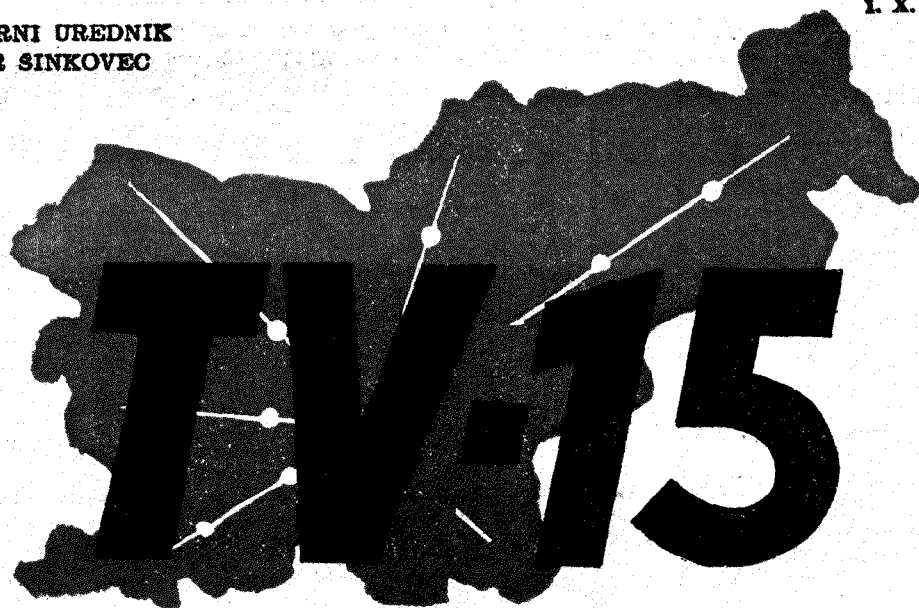
Lepo bi bilo slišati

Letina je izredna. Rekordna pri pšenici, rekordna pri oljnih rastlinah, rekordna pri sladkorni pesi, rekordna pri koruzi, rekordna pri slivah, rekordna pri grozdju.

Kako lepo se to sliši!

Lepo pa bi bilo tudi slišati, vsaj drugo leto: kruh se je pocenil za toliko in toliko, olje za toliko, sladkor za toliko, koruzna moka za toliko, marmelada in slivovka za toliko in vino ter grozdni sok za toliko...

Dnevnik — 23. IX. 1969



GLASILO ZVEZE ZDRUŽENJ BORCEV NOV SLOVENIJE

Slavje in srečanje v Cerknem

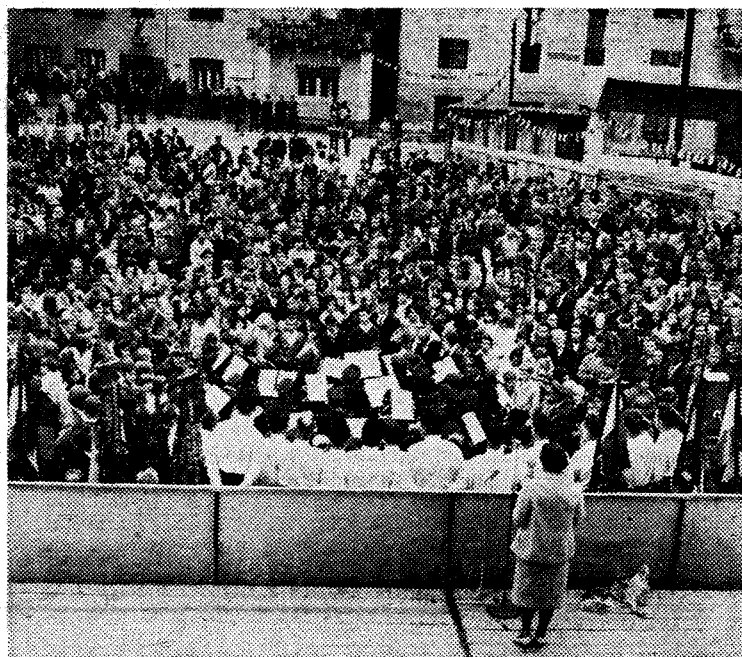
Idrijska občina proslavlja vsako leto svoj občinski praznik na dan obletnice ustanovitve Vojkove brigade (27. september 1943). Letos so bile glavne slovesnosti v Cerknem, nekdanjem središču primorskega partizanstva. Med številnimi udeleženci, aktivisti in pripadniki enot IX. korpusa je bilo opaziti tudi nekdanjega predsednika PNOO Franceta Bevka, nekdanjega sekretarja PK KPS za primorsko in Gorenjsko dr. Aleša Beblerja-Primoža, članici sveta federacije Lidijo Sentjuro in Vido Tomšič in predsednika republiškega odbora ZZB NOV Janka Rudolfa. Slavje se je odvijalo tudi v znamenju počastitve petdesete obletnice KPJ, SKOJ in revolucionarnih sindikatov.

Slovesnosti so se začele s sejo občinske skupščine v Cerknem, na kateri je predsednik skupščine Stanko Murovec orisal povojni razvoj idrijske občine. Čeprav se idrijska občina uvršča med manj razvite slovenske občine, se gospodarsko uspešno razvija, k temu je predvsem pripomoglo poslovno povezovanje podjetij zunaj občinske meje; programi, ki so jih že začeli uresničevati, pa obetajo tudi v prihodnje vsestranski gospodarski razvoj ne samo v industriji, temveč tudi v kmetijstvu in gozdarstvu.

Skupščina je nato podelila domilne listine severnoprimske-mu okrožju, igralski skupini IX.

korpusa in jurišnemu bataljonu 31. divizija ter na predlog družbenih organizacij imenovala pokroviteljski odbor za izgradnjo osnovne šole v Cerknem, ki bodo najbolj dostojen spomenik NOB na Cerkljanskem. Ker je slavje potekalo v znamenju kulture, so na seji podelili tudi Pirnatove nagrade in to najzaslužnejšim kulturnim delavcem.

Slavnostni seji občinske skupščine je sledilo veliko zborovanje na cerkljanskem trgu, na katerem je govorila Lidija Sentjura. Menila je, da je skupščina s podelitvijo domicilov najbolj izpričala spoznanje, da v NOB niso bile samo vojaške akcije tiste,



Na zborovanju v Cerknem je govorila Lidija Sentjura

ki so pripomogle k zmagi, marveč tudi politično, propagandno, kulturnoprosvetno, zdravstveno in gospodarsko delo, ki so ga požrtvovalno izvrševali aktivisti. Na Primorskem pa je bilo kulturnoprosvetno delo še posebno pomembno, saj je bilo slovensko šolstvo popolnoma uničeno in je bilo treba začeti s temeljev — od

korenin. To delo so spremljale številne težave, ki so izhajale iz petindvajsetletnega načrtnega raznarodovanja. Prepotrebna je bila tudi partijska šola, kjer so vzgajali mladi politični kader. Zato je tembolj posrečena odločitev o gradnji cerkljanske spominjske šole in vse pohvale vredno dejanje, saj se bo v njej vzgajali mladi rod v zavestne državljane in samoupravitelje. Ob koncu govora je tovarišica Lidija Sentjura podelila partijski šoli PK KPS za Primorsko in Gorenjsko odlikovanje predsednika republike. Red zasluge za narod je prevzel nekdanji upravitelj partijske šole Ivan Bratko, ki ga je izročil v varstvo Jožetu Stučnu, ravnatelju cerkljanske šole. Za zaključek so zborovanje popestrili s kulturnim programom, ki so ga izvajali domači pevski zbor »Peter Jereb«, idrijska godba na pihala in člani igralske skupine IX. korpusa.

Srečanje v Cerknem je bilo nadvse prijetno in prisrčno. Mnogi znanci iz narodnoosvobodilnega boja so se po dolgih letih ponovno srečali, z radostjo obudili spomine in popili kozarček tudi na zdravje tistih, ki jih ni več med nami...

C. S.

Kaj predvideva novi pokojninski sistem

Začela se je javna razprava o spremembah in dopolnitvah našega pokojninskega sistema. Da bi le-ta lahko bila res uspešna, so v Knjižnici zvezne skupščine objavili »Predlog za dopolnitev sistema pokojninskega in invalidskega zavarovanja«. V tem predlogu

je v posebnem poglavju obdelan položaj borcev NOV.

Prav gotovo bo člane ZZB zanimalo, kaj je v tem poglavju predvideno, radi bi pa gotovo tudi vedeli, ali so v pokojninski zakonodaji predvidene kake spremembe v korist udeležencev NOV. Da

bi se o vsem lahko pogovorili, da bi pa tudi lahko predlagali to ali ono spremembo objavljamo to poglavje. V njem je rečeno:

V dosedanjem pokojninskem sistemu so bile pokojninske pravice borcev zagotovljene na temelju njihovega posebnega prispevka med narodno osvobodilno vojno, njihovega zdravstvenega stanja in drugih posebnih okoliščin za to kategorijo zavarovancev.

Predlog se glasi:

1. Temeljne pravice borcev NOV v pokojninskem sistemu naj se še nadalje urejajo z zveznim zakonom in to na enoten način za vso državo. Republike lahko v prihodnje sprejemajo svoje predpise za izboljšanje gnotnega stanja posameznih kategorij borcev.

2. Posebne pravice borcev NOV na temelju pokojninskega zavarovanja, urejene drugače kot pri drugih zavarovancih, naj ostanejo tudi v dopolnjenem pokojninskem zakonu ohranjene v celoti. Beseda je o pravicah, ki gredo zavarovancem s priznanim statusom borca.

Te posebne pravice, ki naj ostanejo nespremenjene, izgledajo takole:

— borci, ki so stopili v NOV pred 9. septembrom 1943, španski borci in borci iz Istre in Slovenskega Primorja (pred 13. oktobrom 1943) pridobijo pravico do

Nadaljevanje na 2. strani

Ob stoletnici vižmarskega tabora

V nedeljo, 5. oktobra 1969, bo ob 10. uri dopoldne v Vižmarjih pri Ljubljani ob Taborški cesti na istem prostoru, kjer so zborovali pred sto leti, velika taborška prireditev. Spomnili se bomo narodnega shoda pred sto leti in pregledali cilje, ki so pred slovenskim narodom v sedanjosti. Govoril bo predsednik skupščine SR Slovenije tovariš Sergej Kraigher, odkrili spominske obeležje in peli bodo združeni zbori iz Ljubljane, Gorenjske in zamejstva. Stoletnice vižmarskega tabora se bodo udeležili občani iz širšega dela Slovenije in predstavniki zamejskih Slovencev. Po sklenjenem uradnem delu prireditve pa bodo lahko vsi, ki bodo v nedeljo prišli v Vižmarje, preživeli prijetno popoldne na prosti zabavi s kulturnim programom. Železnica nudi 50 odst. popusta, mestni promet bo okrepljen in uvedena bo posebna »taborška« proga s Trga revolucije v Ljubljani!

PRIDITE V NEDELJO V VIŽMARJE, DA BOMO V ČIM VEČJEM ŠTEVILU POČASTILI STOLETNICO TABORSKEGA GIBANJA, KI JE OZNANILO NOVO RAZDOBJE V RAZVOJU SLOVENSKEGA NARODA, V BOJU ZA SVOJO UVELJAVITEV IN OSVOBODITEV.



Dogodki tedna

Predsednik republike Josip Broz Tito se je mudil s svojim spremstvom v Boru, kjer se je seznanil z razvojem rudarsko-topilniškega bazena Bor, nakar je izročil obratovanju novo elektrolizirano bakra z zmogljivostjo 65.000 ton na leto. V novem obratu za proizvodnjo zlata so po novem tehnološkem postopku odličili na čast predsednika Tita prvo zlato ploščo.

Zvezni izvršni svet je na seji, ki jo je vodil Mitja Ribičič, razpravljal o nelikvidnosti v našem gospodarstvu. Svet je pozitivno ocenil osnovno usmerjenost, izraženo v gradivu zveznega sekretariata za finance, ki ga bodo predložili zvezni skupščini. Zvezni izvršni svet je tudi ocenil, da se je zadnje mesece gospodarska aktivnost pomirila. Tako se bo omilil problem pomanjkanja denarja v gospodarstvu. Vendar pa problem sam po sebi ne bo odpravljen in zato je zvezni izvršni svet sklenil predlagati zvezni skupščini, da za bližnjo razpravo sprejme ukrepe, ki so potrebni.

Izredna skupščina Jugoslovanske investicijske banke, na kateri se je v Beogradu zbralo okoli sto predstavnikov večjih podjetij in bank, ni imela priložnosti povedati zadnje besede o tem, kakšen je sporazum o načinu razpolaganja s tako imenovanim državnim kapitalom, ki ga je ta banka že sklenila s federacijo. Ta točka dnevnega reda je bila odložena, čeprav so pravzaprav zaradi nje sklicali izredno skupščino.

Ob koncu uradnega obiska predsednika republike izvršnega sveta Staneta Kavčiča v Trstu in drugih krajih dežele Furlanije-Juljske krajino so objavili skupno sporočilo o rezultatih pogovora s predsednikom deželne vlade Alfredom Berzantijem. V pogovorih so obravnavali nekatera vprašanja, kot so prometne zveze in servisi na obmejnih prehodih, razvoj trgovinske menjave v okviru odnosov Jugoslavija — evropsko skupno tržišče, razširitev industrijskega in turističnega sodelovanja ter sodelovanje med kulturnimi ustanovami. Pri tem so se dogovorili, da bodo pripravili nove načrte. Obe strani sta z velikim zadovoljstvom ugotovili, da se vse bolj uveljavlja ozračje sporazumevanja, miroljubnega sožitja in iskrenega prijateljstva, ki je značilno za odnose prebivalcev Slovenije in Furlanije v okviru politike sodelovanja med Jugoslavijo in Italijo. Prav tako so poudarili, da je navzočnost narodnostnih manjšin — slovenske v Furlaniji-Juljski krajini in italijanske v Istri in na Reki — pozitivna za prebivalstvo, ki želi spoštovanje pravic vseh in razvoj miroljubnega sožitja. Predsednik Kavčič je med obiskom sprejel tudi predstavnike slovenske manjšine v deželi Furlaniji-Juljski krajini in jim zagotovil podporo vlade SRS.

Z ukazom predsednika republike Josipa Broza Tita je za novega izrednega in pooblaščenega veleposlanika SFRJ v republiki Avstriji imenovan dosedanj pomočnik državnega sekretarja za zunanje zadeve Mitja Vošnjak. Prav tako so za novega izrednega in pooblaščenega veleposlanika v Siriji imenovan Mirko Jakše, pomočnik generalnega direktorja tovarne zdravil »Krka« v Novem mestu.

Demonstranti so s kamenjem napadli udeležence zborovanja v Impali, na katerem je govorila indijska premierka Indira Gandhi. V tem nepričakovanem spopadu sta izgubili življenje najmanj dve osebi, preden je policija napadalce razgnala. V Impali so uvedli policijsko uro in poklicali tudi vojsko, da bi zagotovila red. »Ali se tako obnaša do državljanov in predsednice vlade!« je vzkliknila Indira Gandhi napadalcem. »Srečala sem se s streli. Ne mislite, da se bom preplašila zaradi vaših demonstracij, streljanja in metanja kamenja.«

Vojska prevzela popolno kontrolo v glavnem mestu indijske države Guđerat Ahmedabadu, kjer so v zadnjem času izbruhnili hudi verski neredi. Terjali so kakih 400 žrtev, poškodovanih pa je več kot 700 ljudi. Več kot 2000 so jih aretirali, ker so kršili policijsko uro. V tem mestu in v nekaterih drugih krajih se v zadnjem času ostro spopadajo muslimani in hindujci. Pravijo, da so bili ti spopadi najhujši vse od leta 1947, ko je Indija postala samostojna.

V Ciudadu Mexicu je po hudi bolezni umrl bivši mehiški predsednik Adolfo Lopez Mateos. Star je bil 59 let. Pred dvema letoma je prestopil operacijo glave, po kateri je bil skoraj popolnoma paraliziran. Bil je zelo priljubljen mehiški predsednik. Politika njegove vlade je bila za latinsko-ameriške razmere odločno levičarska, napredna, v okviru splošnih svetovnih nazorov pa nehalno levo od sredine. Pokopali so ga z največjimi častmi.

Za novega predsednika Demokratične republike Vietnam so izvolili dosedanjega podpredsednika 81-letnega Ton Duc Thanga, Ho Ši Minhovega sodelavca, revolucionarja in bojevnika za samostojnost in svobodo Vietnama.

V Sovjetski zvezi so obnovili pisanje proti politiki vodstva Kitajske in s tem prekinili moratorij, ki je glede tega trajal na sovjetski strani 11 dni — od nepričakovanega sestanka med Kosićinom in Ču En Lajem v Pekingu. Tudi na Kitajskem se nezmanjšanim obsegom nadaljujejo propagandno vojno proti sovjetski politiki. Sovjetsko zvezo obtožujejo »restavracije kapitalizma« v notranji ter »agresivnosti in hegemonističnih težnjah« v zunanji politiki.

Druga oktobra bo prisel na uradni obisk v Jugoslavijo predsednik republike Giuseppe Saragat. V zvezi s tem je italijanski zunanji minister Aldo Moro izjavil: »Potovanje predsednika republike Saragata v Jugoslavijo bo potrdilo dosedanj odlični odnos med sosednjima državama in hkrati začetek nove faze v gospodarskem, kulturnem in političnem sodelovanju ter prijateljskem sporazumevanju«. Nadalje je še dodal, da v Beogradu ne bo tekla beseda o teritorialnih vprašanjih, pač pa o vprašanjih, ki izhajajo iz bogate in raznovrstne izmenjave med Italijo in Jugoslavijo, medtem ko so prijateljske zveze med njima »zasnovane na vzajemnem zaupanju in tesnem sodelovanju«.

Na zasedanju glavne skupščine OZN je govoril tudi vodja jugoslovanske delegacije Mirko Tepavec, ki je posebno poudaril pomen krepitve vloge OZN v mednarodnem življenju, pomen politike nevrščenosti in nujnost poiskati nove temelje za mednarodno sodelovanje. Na sedežu OZN so se tudi sestali šefi delegacij 70 nevrščenih držav, da so se dogovorili o skupnem prizadevanju za krepitev Združenih narodov in njihove vloge v svetovnih zadevah. Prvi ministrski sestanek nevrščenih v Združenih narodih je začel državni sekretar za zunanje zadeve Mirko Tepavec.

Na ozemlju Poljske so imele enote Sovjetske zveze, Češkoslovaške, Vzhodne Nemčije in Poljske manevre »Odra-Nisa 69«. To so bili največji manevri varšavskega pakta na Poljskem po osvoboditvi. Spremljali so jih obrambni ministri SZ, Bolgarije, Češkoslovaške, LR Koreje, Nemške demokratične republike, LR Mongolije, Romunije, načelnik generalštaba Madžarske, predstavnik kubanskih oboroženih sil in šef združenih sil varšavskega pakta sovjetski maršal Jakubovski.

V Pragi se je sestal plenum centralnega komiteja KPČ, ki je razpravljal o političnem položaju v državi in o nalogah partije. Referat je prebral prvi sekretar CK KPČ Gustav Husak. Obetajo se obsežne kadrovske spremembe v KPČ. Kot se je zvedelo, bodo vlade Češke, Slovaške in zvezna odstopile. Predsednik zbora narodov v parlamentu Josef Smrkovsky je podal ostavko. Praški radio pa je objavil imena članov »protisocialistične skupine«.

Kaj predvideva novi pokojninski sistem

Nadaljevanje s 1. strani

pokojnine, ko so stari:

— 55 let (moški) oziroma 50 let (ženske) in imajo najmanj 20 let priznanega pokojninskega staža, ali pa imajo:

— 35 let pokojninskega staža (moški) oziroma 30 let (ženske) in to ne glede na leta starosti;

— 15 let pokojninskega staža, a od tega najmanj 10 let zavarovalne dobe in ne glede na starost, če jim to pravico prizna republiška komisija, ki je ocenila njihovo splošno zdravstveno stanje in delovno sposobnost.

Ti posebni pogoji pa ne pomenjajo, da tisti borci, ki jih izpolnijo, morajo iti avtomatično v pokoj, pač pa predstavljajo le zakonsko možnost, katere se lahko poslužijo, če to sami želijo.

Pokojninska osnova za borce se določi takole:

— pri nosilcih partizanske spomenice 1941 predstavlja pokojninsko osnovo polni znesek osebnih dohodkov zadnjega leta, ali po prečni osebnih dohodek zadnjih petih let, če je ta ugodnejši zanje;

— pri drugih borcih pred 9. 9. 1943 (13. 10. 1943) in španskih borcih, katerim se pokojnina odmerja od dodatka za borce, služi za pojninsko osnovo borčevski dohodek, ali poprečni osebni dohodek zanjih petih, oziroma desetih

let, če je to zanje ugodnejše.

Višina borčevske pokojnine se določa po odstotkih od pokojninske osnove, ter po trajanju pokojninskega staža in to:

— nosilec partizanske spomenice 1941 pripada pokojnina, ki znaša sto odstotkov osebnega dohodka zadnjega leta ali zadnjih petih let dela, oziroma sto odstotkov zagotovljene pokojninske osnove borčevskega dodatka, ne glede na leta delovnega staža;

— drugim zavarovancem, ki imajo status borca in ki izpolnjujejo pogoje staža 35 let (moški), oziroma 30 let (ženske) ne glede na starostno dobo gre pokojnina v višini 85 odstotkov pokojninske osnove.

Borcem s krajšim pokojninskim stažem se pokojnina zviša, toda največ do 85 % pokojninske osnove in to: borcem do konca 1943. leta in španskim borcem — za 60 %; borcem iz 1944. leta, ujetnikom in internirancem, ki so v taboriščih aktivno in organizirano delali (in ki jim je ta čas priznan dvojnó) — za 30 % in borcem iz leta 1945 — za 10 %

Vojaškimi vojnimi in mirovnimi invalidom I. do IV. skupina se vsakih 12 mesecev delovnega dneva prizna kot 15 mesecev zavarovalnega staža.

Pravico do invalidske pokojnine imajo zaposleni vojaški vojni in-

validi od I. do VI. skupine, udeleženci NOV pred 9. 9. 1943 (13. 10. 1943) in invalidi španske državljanske vojne, če so priznani za invalidi dela II. in III. kategorije invalidnosti, a delajo na svojem delovnem mestu dalj kot polovico delovnega časa. Za razliko od drugih zavarovancev, imajo le-ti pravico do invalidske pokojnine, čeprav bi lahko še opredelili drugo ustrezno delo.

Drugim borcem NOV se uredi pokojninska osnova in usklajuje pokojnina z ekonomskim gibanjem na isti način in pod istimi pogoji, ki veljajo za druge zavarovance v pokojninskem sistemu.

Obstaja mišljenje, da je še vedno odprt problem zaščitenih borčevskih pokojnin. Smatra se, da bi sedanja začasna ureditev in usklajevanje po višini borčevskega dodatka iz prejšnjih let, bilo treba trajno obdržati. Na ta način bi bili zaščiteni tisti borci, ki jim je zaščita potrebna in so tudi upravičeni do nje.

Obstaja tudi predlog, da se bonificirani staž za najtežje vojaške vojne invalide razširi tudi na vojne invalide V. in VI. stopnje.

V.M.

Pred slavljem v Šoštanju

8. oktobra bodo prebivalci Šoštanja spet slavili krajevni praznik. Spominjali se bodo dogodkov izpred osemindvajsetih let, ko so borci I. Stajerskega bataljona, sestavljale so ga Pohorska, Savinjska in Revirska četa, napadli prvo mesto v Sloveniji — Šoštanj, in to v času, ko so na vseh bojiščih po vsej Evropi zmagovali Nemci.

Letošnje praznovanje bo še toliko slovesnejše, saj bodo 8. oktobra odkrili v Šoštanju v okviru praznovanja krajevnega praznika tudi spomenik revolucionarju, partizanskemu pesniku in narodnemu heroju — domačinu Karlu Destovniku-Kajuhu, ki je obležal začet od okupatorskih krogel, pred petindvajsetimi leti, skoraj na pragu rojstnega kraja, med pohodom XIV. divizije iz Suhe Krajine na Stajersko.

8. oktobra bo v Šoštanju ob 9. uri najprej komemoracija pri spomeniku talcev. V besu po maščevanju zaradi uspeha partizanov 8. oktobra 1941 so Nemci pripeljali v Šoštanj 10 talcev — mladincev in jih zverinsko pobili.

Po komemoraciji bodo v bližini hotela Kajuhov dom v Šoštanju odkrili spomenik Karla Destovnika — Kajuha, delo akademskega kiparja Marjana Keršica. Vodstva krajevnih družbeno političnih organizacij in krajevna skupnost Šoštanj so se letos odločili, da velikemu krajanu postavijo spomenik, ki se bo vključeval v novo ureditev mestnega središča Šoštanja. Nekaj denarja za postavitev spomenika je prispeval občinski odbor ZZZ NOV Velenje, pretežni del pa ga bodo prispevali Šoštanjčani. Na otvoritve spomenika Karla Destovnika — Kajuha vabijo Šoštanjčani še posebej člane kulturniških skupin, komandante in borce partizanskih enot, v katerih je bil Kajuh, prav tako pa tudi vse prijatelje in sodelavce. V Šoštanj pa bodo 8. oktobra povabili tudi predstavnike vseh pionirskih odredov iz naše republike, ki nosijo ime narodnega heroja Karla Destovnika — Kajuha.

Šoštanjčani pa se tudi letos ne bodo izneverili tradiciji, da ob krajevnem prazniku ne bi slavili pomembne delovne zmage pri komunalnem urejanju kraja. Namesto bodo izročili modernizirano Koroško cesto, sicer pa je to staro mesto v Šaleški dolini letos precej spremenilo videz, saj so asfaltirali pločnike, uredili kanalizacijo, mesto pa je dobilo tudi več novih zelenic.

Oglašujte
v TV-15

Kongres ZZB NOV — 15. oktobra v Ohridu

Od dosedanjih pripravah za VI. kongres Zveze združenih borcev NOV Jugoslavije se je predsedstvo zveznega odbora ZZB pogovorilo na svoji seji, ki je bila prejšnji teden.

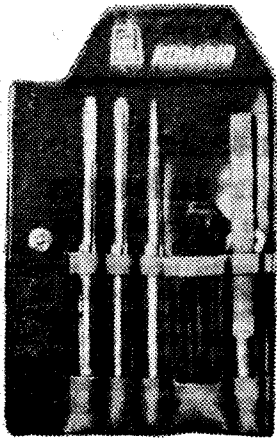
Sesti kongres, ki bo v Ohridu, se začne 15. oktobra in bo končan 17. oktobra. Udeležilo se ga bo — brez gostov iz Ohrida in Makedonije — skupno 686 ljudi.

Potem, ko so se na seji pogovorili o tehničnih pripravah, o kulturno-umetniških prireditvah med kongresom, o dnevnem redu in drugem, so razpravljali tudi o udeležbi tujih delegacij borcev na kongresu. Povabljen je 101 delegat iz 52 dežel Evrope, Azije, Afrike in Amerike, dve mednarodni organizaciji borcev in štiri osvobodilna gibanja. Iz Evrope je povabljenih 52 predstavnikov iz 38 združenj, iz Azije 16 predstavnikov iz 11 združenj ali osvobodilnih gibanj, iz Afrike 24 predstavnikov iz 16 združenj ali osvobodilnih gibanj, iz Amerike 5 predstavnikov iz 4 združenj. Iz svetovne federacije bivših borcev (FMAC) in mednarodne federacije udeležencev odporiških gibanj (FIR) so povabili po dva predstavnika. Mnoge tuje organizacije so že potrdile svojo udeležbo.

Na seji so nato razpravljali o predlogu ZZB NOV Črne gore, da naj se z zveznimi predpisi na enotnih osnovah uredi položaj gmotno neposkrbljenih borcev NOV. V predlogu je rečeno: »Dolžnost VI. kongresa ZZB NOV Jugoslavije je, da v svojih sklepkih še posebej vztraja na izvedbi stališča IX. kongresa ZKJ, da je treba temeljne pravice borcev urediti na enotni osnovi za vse borce. V tej zvezi ter v sklopu temeljnega varstva je treba tudi položaj gmotno neposkrbljenih borcev urediti na ravni federacije.«

Predsedstvo je sklenilo predložiti to zadevo kongresu, ki naj poveri prihodnje vodstvo ZZB NOV Jugoslavije, da poskrbi za njeno ureditev.

Pred koncem seje so še poročali, da je v letih 1965 do 1969 federacija dala vsako leto po dve milijardi starih dinarjev za gradnjo stanovanj za borce. Ker pa je letos prenehala obveznost zveznega izvršnega sveta, da iz zveznega proračuna dodeljuje sredstva za gradnjo stanovanj za borce, je predsedstvo menilo, naj Črna gora neposredno zahteva dodelitev finančnih sredstev za gradnjo stanovanj za borce, ker iz obstoječih virov ne dobi dovolj sredstev.



**GARNITURA
ORODJA
TIK G-51**

**GARNITURA
ORODJA
ZA VAS**

- izdelana iz visokokvalitetnih materialov
- vsestransko uporabna
- garnitura, ki jo morate imeti

ZA VAS JIH IZDELUJE
TIK TOVARNA IGEL KOBARID

Obiščite nas na Jesenskem velesejmu
v Zagrebu — hala VI., štand 121

Besede naših dopisnikov

Priprave na skupščino

V obalnih občinah so se že začele redne letne skupščine ZROP. Letos potekajo v znamenju pregledovanja doseženih uspehov in dogovarjanja za boljše delo v prihodnosti.

Zvezni odbor ZZB je že junija sprejel sklep o ločitvi ZROP od ZZB in ustanovitvi samostojne organizacije. V kratkem bo zvezna skupščina ZZB v Ohridu, ki bo morala formularno potrditi ta sklep. Zaradi tega je občinski odbor ZZB Koper komisijo za ZROP okrepil z novimi, predvsem mladimi člani ter sklenil, naj iz komisije ustanovijo pripravljalni odbor. Vseh 13 združenj ZROP koprške občine naj bi imelo skupščino do srede oktobra, vsako naj bi na 20 članov izvolilo po enega delegata za občinsko skupščino, ki naj bi bila v drugi polovici oktobra. Na tej naj bi izvolili občinski odbor ZROP, ki naj bi imel dve komisiji, za strokovni pouk in kadrovske. Na občinski skupščini naj bi izvolili tudi tri delegate za republiško skupščino, ki naj bi bila v novembru v Ljubljani. Sprito števila članstva naj bi bila v novem republiškem odboru iz koprške občine vsaj dva člana. V povezavi z drugimi primorskimi občinami naj bi izvolili tudi štiri delegate za zvezno skupščino.

Nadalje je občinski odbor ZZB tudi sklenil, da bodo člani ZZB ZROP vsestransko pomagali pri razvijanju tradicij NOV, saj je v Sloveniji med člani ZROP samo še 40 odstotkov udeležencev NOV.

A. K.

Človekoljubno dejanje

Samoupravni organi jeseniške železarne vsako leto omogočijo bivšim borcem letovanje v »Taboru železarjev« v Biogradu na moru in »Domu železarjev« v Crikvenici. Tudi letos so sprejeli sklep, naj bivši borci pridejo tja na odhiti za 12 dni vsak.

Letos se je za letovanje prijavilo 29 borcev, odšlo pa jih je samo 21, drugi so odpadli zaradi različnih težav in nepredvidenih dogodkov. Polna cena dnevne oskrbe je 35 dinarjev ter turistična taksa. Člani ZB pa so plačali po 9 dinarjev v »Domu«, v »Taboru« pa le 7 dinarjev. ZZB je plačala v »Domu« po 4 dinarje in v »Taboru« 7. Ostalo je prispevala železarna.

L. S.

Obisk v Gornji Radgoni

Na povabilo občinskega odbora Zveze združenj borcev NOV Gornja Radгона je pred nedavnim obi-

skala to obmejno občino večja skupin borcev iz Črnomlja.

Gostitelji so svojim soborcem razkazali naglo razvijajoče se mesto ob Muri in seznanili so jih z vsemi gospodarskimi dosežki občine. Izletniki so si z velikim zanimanjem ogledali muzej NOB in prisluhnili razlagi tovariša Vekoslava Šturma, ki že skoraj dvajset let z vso ljubeznijo zbira gradivo in razstavne predmete.

Potem pa so se odpeljali na ogled znanega zdravilišča Slatina Radenci, videli so polnilnico Slatine v Boračevu, občudovali veliko vinsko klet na Kapeli in skop odmerjeni čas je minil v zelo prijetnem razpoloženju in ob obujanju spominov na partizanska leta.

Taki izleti borcev so vsekakor zaželeni in potrebni. Potrebna so srečanja borcev iz raznih občin, da se medsebojno spoznavajo, izmenjajo izkušnje in podobno.

Bržkone bodo borci iz radgonske občine kdaj v prihodnjem letu vrtili obisk Belokranjem in obiskali pomembne kraje iz NOB v tej naši partizanski pokrajini. Jože Janež

Praznik v Kočevju

Prebivalci kočevske občine že vrsto let praznujejo 3. oktober svoj občinski praznik. Ta dan jih spominja na dogodke pred 26 leti, ko je bilo v dneih od 1. do 3. oktobra 1943 v sedanjem Šekovem domu v Kočevju zborovanje odposlancev slovenskega naroda — Kočevski zbor.

Ceravno bo letošnje praznovanje v manjšem obsegu, bo vseeno v dneih pred praznikom več prireditev in tekmovanj. V uvod v praznovanje bodo na sporedu številna športna tekmovanja. Na predvečer praznika bodo po bližnjih hribih zagoreli kresovi, v Likovnem salonu bo odprta slikarska razstava domačina Černača. Na praznični dan bo v jutranjih urah rudarska godba igrala budnico. Potem bo svečana seja občinske skupščine na katero bodo povabili dolgoletne družbeno politične delavce, člane Zveze komunistov, predstavnike partizanskih enot, ki imajo domicil v tej občini, predstavnike republiških organov, ljudske poslanca, nosilce spomenice »1941« in druge. Ta dan bodo izročili svojemu namenu novo zgrajeno trgovsko poslovno zgradbo Trgovskega podjetja »Nema« iz Ljubljane. —vd

Zlato poročenca iz Sel pri Suhorju

Pred kratkim sta zakonca Janez in Mica Klemenčič iz Sel pri Suhorju praznovala petdesetletnico skupnega življenja. Po dolgem času se je zbralo v hiši številno potomstvo.

Zemlja v teh krajih ni preveč rodovitna, zato so si od nekdaj morali ljudje iskati zaslužek drugje. Tudi Janez Klemenčič je kmalu po I. svetovni vojni, ki jo je



preživel v strelskih jarkih, odšel v Kanado. Po nekaj letih se je vrnil s prihranki in sta si z ženo postavila novo hišo. Med prvo vojno se je naučil nemško, v Kanadi pa angleško in tako zdaj govori kar dva tuja jezika.

Vsa družina je takoj v začetku vojne začela sodelovati s partizani. Izmed petih sinov sta samo najmlajša dva ostala doma, kjer sta delala kot vsi njuni vrstniki v pionirski organizaciji. Najstarejši, Tone, je padel kot vodnik v 15. brigadi blizu Sel pri Šumberku. Polde je bil tudi v 15. brigadi, Ivan pa v Dolenjskem odredu.

Zakonca sta ves čas pomagala partizanom, v hiši je bil tudi nekaj časa štab 15. brigade.

Preživeli trije sinovi so se po vojni zaposlili in odšli od doma, eden pa je ostal na domačiji vse do zadnjih mesecev, ko se je tudi on zaposlil v »Betia« v Metliki.

Zakonca je občinska skupščina v Metliki pogostila. Ko sta se vrnila, sta pri Badovinčevi gostilni srečala borce iz Domžal, ki so bili v Beli krajini na izletu. Razvilo se je spontano prisrčno slavlje. Vsi so slavljencema stisnili roko, nato pa zapeli nekaj pesmi, ko so videli očeta z značko ZB na prsih.

Zvečer so zakonca čestitali vaščani. Čestitkam se pridružuje tudi mi, bivši borci, ki smo bili nešteto krat v njihovi gostoljubni hiši in ki se vedno radi spomnimo na daleč znane Klemenčičeve partizanske družine.

Srečanje borcev 1. brigade VDV

Sredi septembra so se v Ljubljani zbrali nekdanji pripadniki 1. brigade Vojske državne varnosti. Sestanek je vodil nekdanji brigadni komandant Vlado Kogoj, udeležili pa so se ga tudi nekateri drugi člani brigadnega in bataljonskih štabov.

Udeleženci sestanka so se seznanili z dejavnostjo iniciativnega odbora brigade, ki se je ukvarjal s proslavo obletnice ustanovitve te enote, podelitvijo domicila in drugih nalogah. Pogovorili so se predvsem o pripravah na pisanje zgodovine te brigade in o zbiranju gradiva zanjo.

Do zdaj je znano, da je občinska skupščina v Novem mestu že izrazila pripravljenost dati brigadi domicil. Slovesno naj bi ga podelili za novomeški občinski praznik, ki bo 29. oktobra.

Tovariško srečanje in proslava te brigade naj bi bila prihodnje leto spomlad. Kdaj in kje, bodo udeleženci pravočasno zvedeli.

Bataljoni te brigade so delovali v več slovenskih pokrajinah, tako na Dolenjskem, Beli krajini, Notranjskem in v Istri. Zato bodo ustanovili bataljonske podobore. Brigadni odbor zato prosi vse bivše borce te brigade, naj sporočijo svoje naslove, pa tudi čas, od kdaj pa do kdaj so bili v kaki enoti. Podatke za brigadni štab zbira Anton Kovič, Linhartova 66 a, za 1. bataljon Dušan Frank Linhartova 92, za 2. bataljon Stane Konda, Celovška 136, za 3. bataljon Marko Sodja, Na jami 3, za 4. bataljona Jože Simšič, Glavarjeva 50 in za 5. bataljon Mirko Šlivar, Matjaževa 9. Vsi stanujejo v Ljubljani. Vsi, ki imajo kake dopise, fotografije, dnevnike ali predmete, naj v pismu, s katerim bodo sporočili svoje podatke, tudi napišejo, kaj imajo.

Zaenkrat odbor vabi vse bivše borce 1. brigade VDV 29. oktobra v Novo mesto na podelitev domicila. S. K.

Lovci in partizanske tradicije

Ni slučajno, da so mnogi bivši borci zdaj lovci, saj so se kot borci za vse življenje nalezli ljubezni do narave, ko so živeli po gozdovih. To velja še posebno za Gorenjce.

Zato so se gorenjski lovci zbrali na Pokljuki v nedeljo, 14. septembra. Položili so venec k spomeniku 3. bataljonu Prešernove brigade. Ob tej priložnosti jim je govoril pisatelj »Ukan« Tone Svetina, tudi sam vnet lovec.

Med pobudniki srečanja lovcev na Pokljuki so bili člani LD iz Kroke. Po polaganju venca je bil v gostilni »Ob tabornem ognju« posvet, nato pa tekme v streljanju z lokom. To tekmovanje je vzbudilo veliko zanimanje, mnogi so vztrajali kljub dežju in čakali na izid.

Zmagal je Tone Svetina, uspešni pisatelj, kipar, lovec in zdaj še lokostrelec. Drugi je bil najstarejši kroparski lovec, tretja pa mlada Mirica iz Jesenic.

Prihodnje leto nameravajo podobno sestanek lovcev in lokostrelsko tekmo prirediti na istem kraju, toda nekoliko prej, da jim ne bo spet nagajalo vreme.

F. J.

Proslava v Loparju

Kot smo že poročali, bo v Loparju 4. in 5. oktobra proslava ob obletnici ustanovitve okrajnega narodnoosvobodilnega odbora.

V soboto, 4. oktobra, bo ob 18. uri taborni ogenj, nato pa kulturni program, ki ga bo izvedla mladina. Nastopila bo tudi godba na pihala iz Pridvora, sodelovali bodo tudi pripadniki teritorialne obrambe, ki bodo blizu taborili. Bivši borci Istrskega odreda bodo pripovedovali svoje spomine.

V nedeljo, 5. oktobra, bo v Loparju slavnostna seja občinske skupščine v združenem domu. Zadele se bo ob 14. uri, ob 15. uri pa bo zborovanje, na katerem bo govoril znani predvojni komunist Branko Babič. Sledil bo spet kulturni program, nato pa bo prosta zabava. Mladinski aktiv bo priredil ples. Srečali se bodo tudi voditelji Istrskega odreda in sicer tisti, katerih čete in bataljoni so delovali v Istri. Prišli bodo tudi zastopniki vseh enot, ki imajo domicil v treh obalnih občinah.

Do proslave bodo uredili tudi poldrug kilometer ceste, da bodo lahko po njem vozili avtobusi. Razširili so tudi most. Denar je prispevala koprška občinska skupščina, marsikaj pa so naredili vaščani tudi s prostovoljnim delom. Po novi cesti bo vozil avtobus do Loparja, tako da se bodo domačini lahko vozili v Koper, kjer so se mnogi zaposlili. A. K.

Klub upokojencev - delavcev DSNZ

Po zgledu drugih naših republik so pred kratkim tudi v Ljubljani ustanovili klub upokojenih delavcev organov za notranje zadeve. V zadnjih nekaj letih je zaradi sprememb v našem družbenem redu bilo upokojenih precejšnje število delavcev iz te ustanove. Velika večina teh je bila med vojno v NOV, zato so zaradi dvojne delovne, oziroma skrajšane po vojni razmeroma še mladi. Zaradi tega imajo nekateri že znane težave.

Člani kluba se bodo udeleževali na športnem in kulturno-zabavnem področju. Predvsem bodo gojili tiste veščine, ki so se jih naučili pri poklicnem delu, tako streljanje, jiu-jitz, fotografiranje, dresura psov in podobno.

Razen tega bodo sodelovali pri zbiranju zgodovinskega gradiva o delu varnostnih organov med vojno in v prvem povojnem razdobju.

Član kluba je lahko vsak upokojenec, ki je bil v organih notranjih zadev in zdaj prebiva na območju UJV Ljubljana in ki je pripravljen delati ter se strinja s pravili kluba. Odbor kluba, ki ima svoje prostore v Trdinovi ulici št. 4 v Ljubljani, ima uradne ure vsak dan razen sobote in nedelje od 15. do 18. ure.

Poizvedujemo

Rad bi zvedel za naslov tovariša Kovača iz Zvirč v Suhi krajini in se pogovoril z njim o akciji pri Zvirčah in Polomu.

Franc Groznik-Miklavž, Selce 27, pošta Celje

Ob tabornem ognju

Nepozabno srečanje

Obiskal me je znanec izpred vojnih let, kateri je že več let upokojen in se z ženo preživlja s skromno pokojnino. Otroka sta jima odrasla in imata že svoji družini. Zadovoljen je in ne zabavlja, ničesar mi ne manjka pravi, ker nimam velikih življenjskih zahtev. Ne kadi in tudi v gostilne zahaja le zelo poredkoma, ter vsled tega ne zavida onim, ki se peha za velikimi dohodki in lagodnim ter razkošnim življenjem. Zamerim pa onim, pravi, ki hočejo živeti na račun naše družbe in tako tudi na račun nas vseh, teh pa ni malo, je še dodal.

Ko sva govorila o njegovi pokojnini, ki znaša nekaj čez 600 dinarjev je dejal, da so mu prijatelji nasvetovali, da je vložil prošnjo za priznanje dvojne delovne dobe, za čas, ko je bil v zaporu in internaciji. Prošnjo je res vložil, a mu je bila za-

vrnjena, češ da je premalo dokazano, da je aktivno sodeloval z narodno osvobodilnim gibanjem. Saj res nisem bil pravi aktivist, pravi naivno, pomagal sem pač kolikor sem mogel, dokler nisem padel v roke gestapu. Kaj bi se hvalil, pravi, za prčo so me v Begunjah, pretepali in nato poslali v Dachau in še druga koncentracijska taborišča, kjer sem bil do konca vojne, deležen stradanja in trpljenja. Vrnil sem se domov in tako kot mnogi drugi krepko poprijel za delo pri obnovi porušene domovine in pri raznih organizacijah. Ne hvalim se, a res je, da nisem bil eden najslabših pri vseh delih. Ne pritožujem se, pravi, ker mi niso priznali dvojne delovne dobe, kar bi mi sicer koristilo, ker nimam polne delovne dobe, a nič zato. Mož je dobrodušen in vesel, da ima urejeno vsaj skromno pokojnino. Vesel pa je tudi, kadar sreča znanca iz časov, ko je bilo človeško življenje le gola številka in ko se spomni kakšno vrednost je imelo v onih časih tovarštvo, tovarštvo med ljudmi, ki se prej niti poznali niso.

Pripovedoval mi je, kako je pred kratkim sre-

čal znanca s katerim sta bila več časa skupaj v koncentracijskem taborišču. Tovariš, ki ga je slučajno srečal, je danes na precej odgovornem delovnem mestu, z lepimi dohodki, ga je opazil in pohitel k njemu ter ga povabil na kosilo v hotel, kjer sta si privoščila dobro kosilo in srečanje seveda tudi primerno zalila. Nerodno mu je bilo, saj ni vajen boljših gostinskih lokalov, a dobra volja prijatelja se je prijela tudi njega. Ta tovariš, ki se ne ogiba tovariša iz vojnih let, ga je spomnil na dogodek med vojno, ko sta bila oba lačna in oslabela. Naš znanec je močno obolel in ni mogel zavžiti še tako pičle hrane in jo je zato dajal tovarišu, ki ga danes gosti. Težko je temu bilo, a življenje je terjalo svoje. Človek, ki je to izkusil, tega ne more pozabiti in ima to vedno v spominu. Krepko sta si stisnila roki in si obljubila, da se bosta še srečala. Človek, ki mi je to pravil je bil vidno ginjen in prepričan je, da tovarštvo, ki se je kalilo v težkih letih, ne more biti pozabljen.

SREČKO ŠORLI

Iz zgodovine revolucije in ljudskega odpora

Spomini na bohinjske revolucionarje

Kot prekaljena revolucionarja s solidno ideološko osnovo sta Ažman, izreden govornik in sposoben organizator in Zupan, ki sicer ni bil govornik, pač pa prefinjeni praktik z bogatimi izkušnjami, idealist, ki mu nobena naloga ni bila pretežka, zastavila vse svoje sposobnosti v pripravi in organizaciji generalne stavke železničarjev leta 1920. Ze pred tem sta ustanovila partijsko celico v svoji vasi Nomenju, ki je bila prvi zarodek KP v Bohinju. Tako sta začela družno orati ledino in sejati seme marksistične misli v dotakrat politično neobdelanem, zaostalem bohinjskem kotu. Njuna prva naloga, ki sta se je uspešno lotila je bila vzgoja revolucionarnega kadra.

Kot organizatorja in udeleženca železničarske stavke so poleg Ažmana oblasti takoj prijele tudi Zupana in ga pod obtožbo organiziranja in sodelovanja v predratniški dejavnosti, zaprli v radovljiske zapore. Posledica tega pa je bila tudi odpustitev z dela.

Brezposelnost ni omajala njegove volje in pripravljenost za nadaljnjo brezkompromisno revolucionarno delo. Zahvaljujoč solidarnosti svojih političnih tovarišev in somišljenikov, je po nekaj mesecih potikanja po kmetijah, kjer je s priložnostnim delom služil za hrano, se je zaposlil kot gozdni delavec. Spet je začel vihteti svojo plenkačo, od katere se ni več ločil takorekoč do napada nacistične Nemčije na Jugoslavijo. Po vsem Bohinju je zaslovel po svoji tesarski veščini, izredni pridnosti in poštenosti. Kadar ni bilo dela v gozdu, je našel zaslužek pri lesnih trgovcih ali pa pri gradnji hiš, senikov in drugih gospodarskih poslopij. Tako je pri opravljanju svojega dela, zahvaljujoč plenkači, prekriziral po dolgem in po čez ves Bohinji, vsako vas in planino, spoznavajoč ljudi in razmere, kar mu je precej bolj omogočalo tudi politično dejavnost. Čez dan je delal, pri tem ni izpustil nobene možnosti za agitacijo, zvečer pa je sam ali pa skupaj z Ažmanom organiziral sestanke, ki so trajali pozno v noč. Za začetek sta ocenila za najprimernejši teren v Polju, Ribčevem lazju in Stari Fužini, kjer je bilo že nekaj komunistov in kandidatov. V Polju sta bili ustanovljeni dve celici, vendar se člani ene in druge niso poznali med seboj. Na sestankih so v največji tajnosti proučevali direktive partijskega vodstva z Jesenic, čitali komunistično literaturo in si razporejali konkretne naloge. Vsak član partije v celici je imel določeno področje

kjer je agitiral, razpečeval letake ali brošure, spremljal politične pogovore in zasledoval morebitne ukrepe žandarjev. Vsak komunist je moral delovati na vsakem mestu in izkoristiti sleherno priložnost, zlasti tam kjer se je zbiralo največ ljudi.

Kot zanimivost v razporejanju nalog velja omeniti strogo prepoved pitja alkoholnih pijač v gostilnah, na veselicah ali drugih javnih prireditvah, kjer je bilo najhvalejše področje za pridobivanje ljudi, delavcev in kmetov. Navodila za delo v lokalnih so strogo opozarjala člane partije na dostojno obnašanje in reagiranje v primeru izzivanja, sporov ali fizičnega napada. Nema lokrat so bili posamezni agitatorji v nezavidnem položaju, ali celo žrtve pijanih objestnežev. Zupan, ki je bil pravi orjak, je bil častna izjema, ker je še tako bojaželjnemu vročkrvnežu s svojo postavbo vzbujal spoštovanje. Marsikdo od njegovih tovarišev pa se je v njegovi navzočnosti čutil veliko bolj varnega.

Z ozirom na izreden vpliv duhovščine, ki je imela vselej in povsod glavno in odločilno besedo in se vtikala v sleherno stvar in odnose med ljudmi, so morali komunisti vedno trezno in pametno računati na njeno prisotnost. Duhovniki so izkoriščali verska nagnjenja preprostih ljudi in javno hujskali proti KP in komunistom kot sovražnikom človeštva, naroda in družine. Skoraj ni bilo pridige kjer ne bi sramotili komunistov in vernikom prepovedali sodelovanje z njimi. Zaradi uspešnejše akcije proti komunistom so preko svojih poslušnih ljudi širili mrežo lastnih agitatorjev in neredko s prižnice delili nauke, kako se je treba upirati in boriti proti »brezbožnem antikristu, ki je iz Rusije pričel razsajati tudi po naših svetih tleh«. Za neuke je bilo to dovolj, da so si komuniste in boljševike zamišljali v najgrozljivejših podobah. Pobožne mame so z njimi strašile neposlušne otroke, očetje pa so sinovom, ki jim ni dišalo belo, prerokovali kot najslabšo možnost, da bodo plen komunistov, ki so razbojniki, sovražniki kmetov, razbijači družin, malone volkodlaki.

Bohinjski komunisti so razsodno, gibko in izzajdljivo reagirali na laži in klevete. V celicah so se dogovarjali za najustreznejše metode pobijanja laži in sklenili, da se bodo tudi sami udeleževali maš, kjer bodo neposredno poslušali pridige in se seznanjali z dejstvi, s katerimi so morali računati v svoji dejavnosti. Tako je

bil vsako nedeljo zadolžen po en član, včasih tudi dva, da sta šla v cerkev. Razumljivo, to so bili tisti, ki še niso bili kompromitirani, predvsem mlajši člani partije. Lahko si je predstavljal kako težavno delo so morali imeti potem, ko so se med znanci pojavili v svoji pravi vlogi, katere jim je bila zaupana v celici, če se niso hoteli kompromitirati.

Preželj se spominja tistih časov za katere ga poleg težkih spominov veže cela vrsta, včasih kar komičnih pripetljajev.

Ob nekem cerkvenem prazničnem dopoldnevu sta se spet kot navadno srečala z Zupanom v Bistrici.

»Si že bil pri maši?« ga pobara Zupan kar se da resno.

»Bil, saj sem bil vendar dolž,« mu odgovori Preželj.

»Prav. Upam, da si dobro poslušal pridigo. Zdaj greva k Ogrinu (gostilno), kjer je gotovo že precej zbranih pivcev, da se malo pogovorimo,« je velel in oba sta šla na »dva decia«.

Na videz nezainteresirano sta se vsedla za mizo, med možake, ki so tešili šego po maši. Gostilniška soba je bila nabito polna kmetov in dninarjev, ki so živahno razpravljali o letini, o poslih, davkih, davkarjih in težavah, ki so pritiskale slehernega med njimi. Zupan in Preželj sta sprva samo odobravajoče prikimavala prizadetim besednikom, ko pa sta občutila, da je pogovor zrel za njuno »zadevo« sta posegla v razpravo. »Ti znaš bolje govoriti, kar začni, tako kot sva se zmenila,« je dregnil Zupan v tovariša, ki ni mogel odklevati.

In tako se je začela debata počasi preusmerjati v zaželeno smer. Preželj je pametno in razsodno nakazoval vzroke težav takšnih negotovih razmer in edino možno poti za izhod. Nezadovoljni kmetje so sprva kar mirno in na trenutke z glasnim prirejanjem poslušali mladega Preželja, ne vedoč da je član partije, še manj pa, da je prebral celo kopico literature s katero si je pridobil potrebna znanja in smernice za delo na terenu. Ko pa je začel omenjati primere iz Rusije in boljševizma, so se jeli oglašati posamezniki izza omlin imovitejših kmetov, ki so najprej začutili kam meri agitator s svojim pripovedovanjem.

»Kaj boš gobezdal o boljševikih, pa o revoluciji in ruskih kmetih, če še kmet nisi, ampak navađen revež. In ne trobi nam o Rusiji, ko sploh ne veš ne kje je, ne kakšna je,« ga je osorno zavrnil eden od samozavestnih vaščanov, kmet, ki je vedno imel

največ besede v debatah, vnet klerikalec in politikant.

Zupanu je bržčas bilo dovolj. Počasi, mirno, kot je znal le on, se je ozrl proti izzivalcu in posegel v besedo.

»Veš, Tonček res ne ve prida o Rusiji, ker ni še nikoli bil tam. Toda, ali si bil ti, da si tako trdno prepričan, da je vse res, kar se pri nas govori o tamkajšnjih razmerah? Kar slišiš s prižnice in kar prebereš v Domoljubu in Bogoljubu to prodaš za sveto resnico. Vidiš, tudi ti ne moreš trditi, da kaj veš. Jaz sem bil več kot dve leti tam. Rusijo sem prehodil po dolgem in po čez in na lastne oči videl in na lastna ušesa slišal vse kar se tam dogaja in zato tudi vem kaj je bilo in kaj je zdaj tam.«

Pozornost vseh navzočih je na mah prešla na Zupanova omize. S preprosto kmečko besedo, prečljivo in slikovito je pripovedoval svoje vtise in doživljanje v revoluciji, boljševiku, Leninu, o zmagovitih pohodu delavcev in kmetov. Brez olepšavanja je našteval ogromne napore in žrve, ki jih je preiskusil ruski narod, da je dosegel to kar ima.

Nihče, tudi najzaprtejši klerikalec, mu ni vpadal v besedo, da bi mu oporekal resnico, ker je bil Zupan poznan povsod kot pošteni in priden delavec. Njegova pripovedovanja so z zanimanjem poslušali in potem prenašali naprej po vasi. Resnica, ki jo je razodeval je imela velik odmev med preprostimi ljudmi. Začeli so vse bolj razpravljati in razmišljati o teh stvareh, to pa je bil glavni namen Zupanovih pripovedovanj.

Seveda ni vedno potekalo tako gladko. Politični nasprotniki, ki so imeli oporo pri oblasti in kleru so velikokrat povzročali nered in s pomočjo žandarjev preprečevali takšna in podobna shajanja na javnih mestih. Težko je danes zanesljivo ugotoviti kolikokrat je bil Zupan in njegovi sodruzi, kakor so se takrat imenovali med sabo, aretirani, zadržani in zaprti. Kljub temu ni nikoli odnehal. Po zloglasnem zakonu o zaščiti države in Obznani je bilo skoraj nemogoče javno agitirati in se spuščati v politične razprave. Komunisti so v najtežjih illegalnih pogojih, ko takorekoč niso vedeli eden za drugega, izvrševali naloge partijskega vodstva, ki je večkrat pošiljalo svoje predstavnike na razne sestanke in konference. Imena teh tovarišev nikomur niso bila znana. Zupan je bil eden od tistih, ki ga je Ažman največkrat zadolžil za sprejem in spremstvo članov Pokrajinskega in Centralnega komiteja. Vodil jih je ponoči po skrivnih stezah na določena mesta. Po končanih konferencah pa jih je zopet spremljal nazaj.

Prva konferenca je bila 1. 1924 v gozdu nad Nomenjem na nekem rovtu v Žalostni gori, kmalu po razpustu NZDPJ. Prisotni so bili delegati tudi iz drugih krajev. Na drugi pokrajinski konferenci, ki je bila pri Maleju v vasi Polje sta bila prisotna dva delegata in CK KPJ iz Beograda in en delegat iz Ljubljane. Tretja konferenca je sklicana pod imenom »Izlet Svoboda« na Blejski Dobravi. Na vseh in še številnih drugih konferencah in posvetovanjih sta bila vedno navzoča Ažman in Zupan. Hodila sta kot delegata bohinjske partijske organizacije, prenašala literaturo, poročala o položaju na svojem področju in skrbela za varnost članov CK kadar so bili v Bohinju.

Ker je bila Zupanova hiša precej oddaljena od središča vasi Nomenj v pobočju gozdnega hriba, je bila najprimernejša za javno in nočna sestajališča komunistov in funkcionarjev iz vodstvenih forumov. S svojo družino je nudil varno zatočišče in hrano vsem, ki so imeli opravke po partijski liniji v tem koncu Gorenjske. Tu so se oglašali tudi pro-

stovoljci za Španijo, kurirji in organizatorji raznih akcij za pomoč zaprtim komunistom, rdeče pomoči in zbiralci podpisov za Društvo prijateljev Sovjetske zveze.

Pozneje, ko je bil Zupan, kakor tudi Ažman, na policijskem seznamu zaradi svoje komunistične aktivnosti preveč izpostavljen, so naloge spremljevalcev članov CK prevzeli mlajši, manj znani komunisti. Preželj je bil eden od tistih, ki ga je Ažman večkrat zadolžil za varnost posameznih delegatov. Nikoli ni vedel imena človeka, ki ga je spremljal. Šele po vojni je tako zvedel, da je bil neke noči odrejen v spremstvo za Staneta Žagarja. Aktivko z literaturo in drugimi listinami je nosil Preželj, Žagar pa je brez prtljage hodil kakih 100 metrov pred njim. V vlakcu sta sedela vsak v drugem koncu vagona, izbrala sta takšnega, ki je bil brez kupejev, da sta se lahko preko nizkih klopi videla. Peljala sta se iz Nomenja preko Jesenic do Radovljice. Izstopila sta na drugi strani postajališča in se v primeri razdalji, kljub trdi temi, napolnili čez njive in travnike proti Kamni gorici. Šele ko sta bila več kilometrov daleč na samotni, je Žagar prevzel aktivko, se zahvalil in odšel v noč, kam, to takrat Preželj ni vedel.

V prikazovanju aktivnosti bohinjskih komunistov, njihovih zaslug in žrtve, ne bomo nikoli dovolj zvedeli. To je razumljivo, če upoštevamo takratne pogoje ilegalnosti, ki so za vedno zbrisali številne dokaze. Prav tako pa kljub še nekaterim živim pričam, sorodnikom in znancom, ni bilo mogoče razjasniti posamezne življenjske usode takratnih komunistov, spričo različnih, včasih kar nasprotujočih si podatkov.

Pri vsem tem se samo po sebi postavlja kopica vprašanj, predvsem pa kako so komunisti sploh lahko, spričo svoje, za takrat protizakonite politične in revolucionarne dejavnosti, ostali v svojem kraju?

Za Zupana je znano, da ni nikoli imel miru pred žandarji. Živel je pod stalnim nadzorom oblasti in policije, bil velikokrat v zaporu in prestal številne pretrse v hiši. Podobno je bilo tudi z Ažmanom in drugimi. Repinc, ki je bil kurir CK, pa se je vsled pritiska moral umakniti celo v emigracijo. V Rusiji je obiskoval politično šolo in se od tam odpravil kot prostovoljec v Španijo. Zupan je bil zaprt zadnjikrat dober mesec pred razpadom stare Jugoslavije, ker je bil prestar za internacijo v Ivanjico in Bilečo, kamor je bilo poslanih precej njegovih tovarišev iz Bohinja in drugih krajev, pod izgovorom, da morajo na orožne vaje.

Takoj po prihodu okupatorja je Zupan skupaj z Ažmanom in Tomažem Godcem odšel v ilegalo. Z vsem svojim revolucionarnim zanosom se je še bolj posvetil političnemu delu, organiziral sestanke in pripravljali ljudi na osvobodilno borbo. Toda v delu so ga preprečili izdajalci. 24. junija 1941 ponoči so prišli gestapovci na domove vseh bohinjskih komunistov, da bi jih aretirali. Zadnji trenutek je uspel njemu, Ažmanu, Godcu in Alojzu Zupanu pobegniti v gozd. Od tu, kjer so si uredili v Strani nad Nomenjem taborišče, so vsi hodili v akcije in na sestanke, organizirali prve partizanske skupine in pripravljali vstajo.

8. avgusta se je končala življenjska pot nerazdvojnih soborcev, velikih tovarišev, plemenitih ljudi. V spopadu z nadmočnim sovražnikom je bil ubit njegov najboljši tovariš Jože Ažman, sam pa je bil težko ranjen ujet. Po tritedenskem zverinskem mučenju na Golniku in v begunjskih zaporih so ga 28. avgusta 1941 ustrelili kot talca v Spodnjih Gorah. Tako je ugasnilo življenje dveh največjih bohinjskih revolucionarjev. Jošt Role

Fotografija z vprašanjem



Nekega spomladanskega ali jesenskega dne, ko je bilo drevje še ali že golo, vreme pa je bilo lepo, so se postavili pred kamero ti fantje in dekleta. Dekleta so najbrž kake sodelavke ali aktivistke, fantje kurirji, terenci ali vosovci. Morda so posneli sliko nekje na Primorskem, kar bi sklepali po dekliških oblekah? Morda bo kdo izmed fotografiranih pojasnil, kdaj in kje so se slikali in kdo so tovariši in tovarišice na sliki?

Ogarev

Vojaška veda in tehnika

Južna Afrika in komunizem

Ni dolgo tega, ko je M. Botha, južnoafriški obrambni minister, izjavil, da je namen politike njegove dežele preprečevanje ruskega in kitajskega infiltriranja v Afriko ob naraščajoči nevarnosti, ki jo predstavlja prisotnost sovjetskega vojnega ladjevja v Indijskem oceanu. Po umiku nekaterih britanskih enot s Srednjega vzhoda naj bi bila ta nevarnost še toliko večja.

V adaljih letih je Južna Afrika doletela 504 milijone dolarjev za nakup novih letal in navigacijskega sistema Decca.

Francosko vojno letalstvo

General Philippe Maurin, načelnik štaba francoskega vojnega letalstva, je pred kratkim izjavil, da ima Francija 2.200 letal, izmed katerih jih 73 odst. izvira iz domačih tovarn. Vsa letala je mogoče razdeliti v tri skupine: v bojna, šolska in trenajna ter transportna letala.

Francosi imajo 650 bojnih letal. Približno tristo jih je najodobnejših (Mirage III in Mirage IV), 250 prav tako domačih, vendar nekoliko zastarelih (Mystère IV, Vautour in Super Mystère), kakih sto pa je ameriških (F-100 Super Sabre in AD-4 Skyraider), ki jih postopoma že izločajo iz oborožitve. V francosko letalstvo bodo kmalu začela prihajati nova letala tipa Jaguar in Mirage F1, v letu 1976 pa še letala z gibljivimi krili.

Francosko letalstvo ima približno 750 šolskih in trenajnih letal, izmed katerih je približno 80 odst. domače proizvodnje. Kar zadeva transportna letala, jih je 40 odst. ameriškega izvora.

Bojna letala so v uporabi povprečno po 25, trenajna letala 40, transportna letala pa po 50 ur mesečno. V sedmih letih, ko letalo običajno že zastari, opravi bojno letalo povprečno 1.800, trenajno letalo 2.500, transportno letalo pa 4.000 ur poleta. Nesreč je sorazmerno malo: 0,4 na vsakih 10.000 ur poleta.

Ameriški »phantoni« za britanske ladje

Velika Britanija je v Združenih državah Amerike naročila 48 letal tipa »phantom«, namenjeni pa so letalonosilkam »Ark Royal« in »Hermes«. Ker pa je bilo naknadno sklenjeno, da letalonosilke »Hermes« zaradi štednje ne bodo preurejali za sprejem teh letal, je britanska vojna mornarica odvečna letala »phantom« prepustila vojnemu letalstvu.

Največja v Jugoslaviji zgrajena ladja

Tanker »Džavaharlar Nehru«, ki ga je ladjedelnica Split zgradila za Indijo, je hkrati tudi največja ladja, ki so jo kdaj napravili v naši deželi. Ima namreč 88.000 ton nosilnosti. Splitska ladjedelnica trenutno pripravlja še 9 ladij za Sovjetsko zvezo, 5 za Veliko Britanijo, 4 za Švico in po 2 za Mehiko in ZDA s skupno tonazno milijon ton. Vse te ladje bodo končane do konca leta 1971.

Cene novih letal in helikopterjev

Ameriško novo prestrezalno letalo z gibljivimi krili F-111 stane deset milijard starih dinarjev. Po tej ceni so pred kratkim sklenili tudi pogodbo za dobavo 75 takšnih letal ameriškega vojnemu letalstvu. Cena je tako visoka zato, ker je letalo opremljeno s silno dragimi elektronskimi napravami, drage pa so tudi naprave za premikanje kril in novi reakcijski motorji.

Še dražje je orjaško transportno letalo C-5 A, saj stane 21 milijard starih dinarjev. Sorazmerno poceni — 1050 milijonov starih dinarjev — je reakcijsko izvidniško letalo T-38, medtem ko stane transportni helikopter HH-53, kakršne ima ameriška vojna mornarica, nekaj več kot tri milijarde starih dinarjev.

Obrambna vzgoja in ljudska zaščita

Britanska lovsko letala

Britansko lovsko letalstvo ima dve vrsti letal: prestrezalce »javelin« in »lightning« ter lovce-bombnike »hunter«. Še letos pa se jim bodo pridružili lovci-bombniki »harrier« in ameriška letala F-4M »phantom II«. S kakšnimi letali je opremljeno vojno letalstvo Velike Britanije?

Prestrezalec »javelin« je dvomotorno letalo s trikotnim krilom. Sedaj jih nič več ne izdelujejo. To je enokrilno letalo, krilo pa ima na sredini trupa. Trup in gon. dolo s motorjema so združeni v celoto. Ima dvočlansko posadko: pilota in navigatorja.

Pogonsko skupino sestavljata dva turboreakcijska motorja, od katerih ima vsak po 5.580 kg potisne moči. Motorja sta ob strani trupa. Rezervoarji za gorivo so na koncih krila in v trupu za pilotsko kabino. Pod trup je mogoče pritrčiti še dva pomožna rezervoarja, vanju pa gre 2.260 litrov goriva. Razen tega ima letalo še štiri rezervoarje po 454 litrov, ki jih obesijo na podkrilne nosilce.

Letala tipa »javelin« so oborožena na vsako s dvema topovoma 30 milimetrov in štirimi vodljivimi raketami »zrak-zrak« tipa »firesteak«. Namesto teh raket lahko pod letalo pritrdijo okvirje s 148 raketami kal. 59,7 mm ali pa štiri 454-kilogramske bombe.

Startna teža letala je 17.000 kg, njegova največja hitrost pa 1.170 km na uro. Dvigne se lahko 18.000

metrov visoko, leti pa brez pristanka 1.500 km daleč.

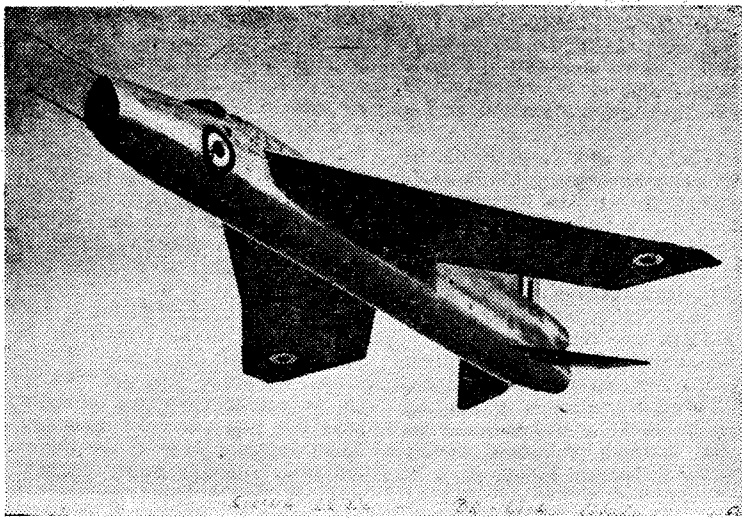
Prestrezalec »lightning« je nadzvočno letalo, ki je namenjeno za delovanje ob vsakršnem vremenu. Tudi tega so pred dvema letoma nehali izdelovati, vendar le za potrebe britanskega vojnega letalstva, medtem ko iz Saudove Arabije in Kuvajta za modificirano letalo te vrste, ki ima oznako FMk-53, naročila še vedno prihajajo. Pri tem letalu so spremenjeni le pogonska skupina, oborožitev in radijske naprave.

»Lightning« je enokrilno letalo in ima krilo na sredini trupa. Oba motorja imata skupen sesalnik za zrak. V nosnem koničastem delu letala so elektronske naprave za prestrezanje in merjenje. Na obeh straneh repnega dela trupa pa so zavore.

Pogonsko skupino sestavljata dva turboreakcijska motorja s komorama za dodatno zgorevanje goriva. Motorja sta v zadnjem delu trupa. Potisek vsakega od njih znaša 7.400 kg oz. 5.750 kg ne upoštevajoč dodatnega zgorevanja goriva.

Kar zadeva oborožitev, ima »lightning« dva vodljiva raketa izstrelka »firesteak« in »red top« oziroma 44 raket kal. 50,8 mm. Menijo, da bodo to oborožitev dopolnili še z dvema topovoma kal. 30 mm.

Z največjo modifikacijo tega letala so dobili »lightning« FMk-53, ki je lovec za razne namene. Upo-



Britanski prestrezalec »lightning« med prvim poletom leta 1954

rabljati ga nameravajo za prestrežanje ciljev v zraku, za obstreljevanje objektov na tleh in za izvidniško dejavnost.

Običajna startna teža letala »lightning« je 13–19.000 kg, največja pa do 22.500 kg. Leti s hitrostjo do 2.400 km na uro, križari pa s hitrostjo 950 km na uro. Dvigne se lahko 18.000 metrov visoko, brez vmesnega pristajanja pa leti 1.200–1.500 km daleč.

Lovce-bombnik »hunter« je enosedežnik s puščastim krilom na sredini trupa. V prednjem delu letala je pilotska kabina z oddelkom za oborožitev in druge naprave, v repnem delu pa ima zračne zavore oziroma zaviralno padalo.

Letalo ima samo en turboreakcijski motor s potiskom 4.600 kg, ki je vgrajen v osrednji del trupa.

pa, sesalce za zrak pa ima na krilu na obeh straneh trupa. Rezervorji za gorivo so v trupu in krilih. Vanje gre 1.500–1.780 litrov goriva. Razen tega je mogoče pod krila obesiti še štiri 454-litrsk rezervoarje. Z letalom, ki se dvigne s 3.000 litrov goriva, je moč preleteti razdaljo 3.000 km.

Z oborožitvijo, ki jo ima »hunter«, je moč napadati cilje v zraku in na tleh. V nosnem delu letala so štirje topovi kal. 30 mm, na vsakega izmed njih pa pride po 100–150 granat.

Bombe in rakete so pritrjene na spodnji strani kril. Letalo lahko ponese do 900 kg bomb, pa tudi rakete »firesteak«. »Hunter« je ob vzletu težak približno 8.100, največ pa 10.800 kg. Leti s hitrostjo do 1.160 km na uro, dvigne pa se lahko 17.000 metrov visoko.

V. T. R.

Laser in Mesec

V kakšne namene uporabljajo retro sistem, ki so ga prvi lunavti pustili na Mesečevi površini? — Na stotine prizem iz kvarčnega stekla odbija laserske žarke z Meseca proti Zemlji. — Razdaljo od Zemlje do Meseca so izmerili z napako, ki ne presega petnajst centimetrov.

Ameriška astronava, člana posadke vesoljske ladje Apollo-11, sta na Mesečevi površini razen nekaterih drugih aparatov pustila tudi tako imenovani retro sistem (Retro-Systems). To ni nič drugega kot žaromet za lasersko svetlobo, ki jo oddajajo z Zemlje.

Glede na to, da je hitrost svetlobe znana, lahko po času, ki ga svetlobni curek porabi za pot Zemlja-Mesec-Zemlja, izračunajo oziroma izmerijo oddaljenost Meseca od Zemlje. Zanj so že doslej vedeli, vendar se z novim načinom merjenja ne morejo zmotiti za več kot za nekaj desetnih ali stotin metrov.

Teoretično bi bilo v te namene mogoče uporabljati vsakršno

svetlobo, pa tudi tisto, ki jo oddajajo močni protiletalski žarometi. V praksi pa je to težko izvedljivo, zakaj navadna svetloba se kaj hitro porazgublja in se širi v obliki pahljače. Celotno najbolj zložena svetloba, ki bi jo odposiljali z Zemlje, bi na takšni razdalji obsevala površino, katere polmer bi znašal kakih 20.000 kilometrov. Tako močno razpršena svetloba bi bila zelo šibka in je ob vrnitvi na Zemljo skoraj ne bi bilo mogoče zaznati.

Zakaj laser?

Prav zato so se strokovnjaki odločili ne za navadno, temveč za lasersko svetlobo. Laser namreč zelo dobro žarči usmerjeno svet-

lobo v curku. Ta se skoraj prav nič ne porazgublja in bi svetlobni curek na razdalji, kot je od Zemlje do Meseca, osvetlil površino, katere polmer bi bil le 1,5 km. Z ustreznimi optičnimi lečami pa je mogoče svetlobni curek še bolj zožiti, zakaj laserska svetloba se od navadne bistveno razlikuje.

Osnovna načela delovanja laserjev so zasnovana na zakonih kvantne fizike. Vsak elektron v atomu je na ustrezni »energetski ravni«.

Vsak atom, v katerem je kak elektron spremenil energetska stanje, je v »razburjenem« (ekscitiranem) stanju. Atom se bo pomiril šele potem, ko bo iz njega priletel foton (svetlobni kvant). Z oddajanjem velikega števila fotonov ali, z drugimi besedami, močne svetlobe, katere valovna dolžina je skrbno izbrana, lahko povzročimo takšno stanje razburjenosti še pri mnogih atomih kakega kristala (na primer, rubina) ali plina. Takšni atomi bodo oddajali fotone, ti pa bodo »razburjali« nove atome, ki bodo spet začeli oddajati fotone. Tako bo nastal verižni potek. To pomeni, da je mogoče s sorazmerno šibko svetlobo (z manjšim številom fotonov iz kakega kristala ali plina) sprožiti pravi plaz svetlobe.

Žaromet na Mesecu

Svetlobni žarek iz laserja se ne porazgublja in je zato večji del žarčene energije usmerjen proti sprejemni anteni. Iz tega sledi, da je mogoče tudi na večjih razdaljah vzpostaviti zvezo z oddajniki z majhno močjo. Radiotelefonska zveza med Zemljo in Marsom je lahko vzpostavljena na centimetrske območju z radijskim oddajnikom, katerega moč znaša vsaj nekaj desetnih kilovatov, medtem ko za lasersko zvezo glede na moduliranje svetlobnega curka zadostuje že desetstotni oddajnik. To dejstvo je zelo pomembno za vzpostavljane in vzdrževanje zvez med planeti, zlasti pa med vesoljskimi ladjami, kjer skušajo kar najbolj smotno izkoristiti vsak kubični centimeter prostora. Ni namreč isto, če morajo v vesoljsko ladjo vgraditi oddajnik s 70 kilovati ali pa oddajnik, ki ima le nekaj desetnih vatov.

Laserska zveza, zlasti telefonska, še ni dovolj izpopolnjena, vendar

že sedaj je mogoče poslati proti Mesecu dovolj močan laserski svetlobni curek, da bi se ta odbil od Meseca in da bi ga bilo moč na Zemlji znova presteči. Težava je le v tem, ker je Mesečeva površina hrapava, pa se bi zato curek odbil neenakomerno in se tudi razpršil. Takšna svetloba pa za natančne meritve ne bi ustrezala, zakaj znanstveniki so se namenili izračunati natančno oddaljenost med Zemljo in Mesecem, od mikra pa naj bi znašali le nekaj centimetrov.

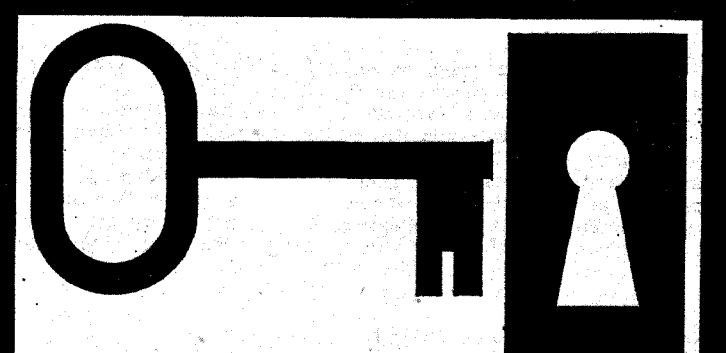
Prav zato je bilo sklenjeno, da bosta prva lunavta pustila na Mesečevi površini poseben žaromet, od katerega naj bi se laserski curek idealno odbijal. Žaromet naj bi stal tako, da bi bila odbita svetloba povsem vzporedna s tisto, ki bi tja prihajala z Zemlje.

V ta namen so napravili žaromet, ki so krstili za retro sistem. Izdelan je v laboratoriju podjetja Bendix, sestavlja pa ga natančno sto prizem iz kvarčnega stekla. To so tristranske in štiri centimetre visoke prizme.

S pomočjo takšnega žarometa observatoriji na Zemlji lahko prestežajo lasersko svetlobo, ki je 150-krat močnejša od one, ki bi se od Mesečeve površine odbijala neposredno. Laserske curke oddajajo observatoriji v Kaliforniji in Teksasu v impulzih, ki trajajo le po tri milijardinke sekunde. Svetlobni impulz potuje od Zemlje proti Mesecu nekaj več kot sekundo, prav toliko pa potrebuje tudi za vrnitev na Zemljo.

Vse to je omogočilo natančno določitev razdalje od Zemlje do Meseca. Zmotijo se lahko za največ petnajst centimetrov. Vendar te meritve niso edina naloga, ki naj jo opravlja žaromet na Mesecu. Laser na Zemlji in žaromet na Mesecu namreč omogočata tudi natančne meritve vseh razdalj na Zemlji, predvsem pa razdalj med celinami. To je pri načrtovanju raznih napadov z medcelinskimi balističnimi raketnimi izstrelki zelo pomembna zadeva. Razen tega pa naprave uporabljajo tudi za razne poskuse, katerih namen je nadaljnje izpopolnjevanje laserja, da bi tako pridobili že v kratkem novo zelo nevarno orožje.

NARODNA ARMIJA



PROTI RJI

WD-40

Kongres ZROP bo 16. in 17. decembra

Na seji iniciativnega odbora Zveze združenj rezervnih starešin Jugoslavije so razpravljali o kongresnem gradivu, pa tudi o vlogi in nalogah nove organizacije ZROP. Sklenili so, da je treba kongresu predložiti take dokumente, ki bodo realno ocenili dosedanje delo organizacije, osvetlili njeno novo vsebino v sistemu ljudske obrambe in opravičili njeno izločitev iz ZZB NOV.

Na seji so še posebej naglasili tole:

Poleg strokovnih nalog, krepitve obrambne moči dežele, vojaškega in strokovnega urjenja, negovanja revolucionarnih tradicij, mora nova Zveza združenj rezervnih starešin postati vse bolj družbena politična organizacija. Na kongresu pa bo treba obravnavati še mnoge probleme in naloge nove organizacije, ki bodo poudarjali njen značaj in njeno vsebino.

Sklenili so, da bo posebna delovna skupina popravila in dopolnila poročilo o delu in referat o prihodnjih nalogah. Sklenili so tudi v oktobru sklicati sestanek, na katerem naj bi sodelovali: državni sekretar za ljudsko obrambo, načelnik generalštaba, načelniki štabov za ljudsko obrambo iz republik, predstavniki komisij za ljudsko obrambo, predstavniki ZKJ, SZDL, ZZB NOV, Zveze mladine in člani iniciativnega odbora ZROP. Udeležence tega sestanka bo namreč treba seznaniti s kongresnim gradivom, problemi in nalogami nove organizacije rezervnih oficirjev in podoficirjev in slišati tudi njihovo mnenje.

Na koncu seje so še sklenili, da bo kongres ZZROPJ 16. in 17. decembra letos v Beogradu.

Samo s teorijo se ne da vojskovati

Pred kratkim je imelo ZROP krajevne skupnosti »Jožica Flander« v Mariboru redno letno skupščino. Na njej so razpravljali o uspehih, pa tudi o pomanjkljivostih. Med uspehe štejejo lahko organizacijo patroljnega teka in udeležbo na občinskem tekmovanju v orientacijskem pohodu, pa tudi strokovno izpopolnjevanje v preteklem učnem letu.

Med pomanjkljivosti spada slaba evidenca rezervnih podoficirjev. Strokovno izpopolnjevanje je še vedno preveč suhoparno in enostransko, premalo koristimo filme, razstave orožja, ogleda vaj itd. Člani že več let brez uspeha zahtevajo, naj bi priredili streljanje z vojaškimi puškami in ne samo z malokaliberskimi. ZROP nima dovolj denarja, da bi samo plačalo strelivo.

Koristno bi bilo, če bi pri občinskem oddelku za narodno obrambo uredili kabinet ali učilnico, kjer bi se seznanili člani ZROP in drugi vsaj s pehotnim orožjem. Člani na primer ne znajo ravhati z novimi puškami, pištolami in brozostrelkami, ker jih še nikoli niso imeli v rokah.

Člani ZROP, udeleženci skupščine, so bili mišljenja, da je prav, če od njih zahtevajo strokovno izpopolnjevanje po programu. Toda za to je potrebno dati vsaj najnujnejša sredstva in denar. Priskrbiti to je dolžnost tistih, ki sestavljajo programe. Vse ni odvisno samo od odborov ZROP in ude-

ležbe članov na predavanjih. Ob večji skrbi za materialno plat urjenja in večji prizadevnosti bi naraslo tudi zanimanje članov za pouk.

Ob koncu zasedanja je skupščina izrazila priznanje za uspešno delo dolgoletnemu predsedniku, rezervnemu majorju Dušanu Raičeviću ter izvolila nov odbor.

Velimir Panić

Knjižica o jedrskem orožju in zaščiti pred njim

Zavod SR Slovenije za varstvo pri delu je pred nedavnim izdal knjižico z naslovom »O jedrskem orožju in zaščiti pred njim«. Napisal jo je sodelavec zavoda Marjan Sterle, ilustrirala pa Vida Pust. Knjižica obsega 85 strani običajnega formata.

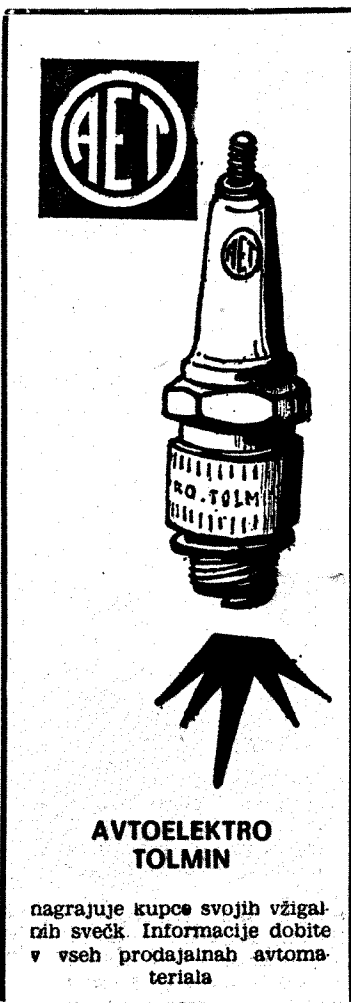
Od druge tovrstne literature se knjižica loči predvsem v dveh značilnostih. Na prvem mestu naj poudarimo dejstvo, da je avtorju ob sicer zahtevni in nevsakdanji vsebini uspelo knjižico napisati zelo poljudno, v marsičem originalno in tako, da, ko jo človek vzame v roke, jo bo tudi prebral do konca, ne da bi želel, da jo čimprej odloži. Prijeten stil dopolnjujejo uspele ilustracije, ki v veliki meri pripomorejo, da se bralec dobesedno živi v vedno živi in gibajoči se svet atomov. Stvari, ki so mu bile kot laiku

sicer močno odmaknjene, mu postanejo enostavne in razumljive. To pa je prav tisto, kar smo pri večini dosedanje tovrstne literature pogrešali.

Druga njena značilnost pa je v tem, da se pri opisu jedrskega orožja, jedrske eksplozije in zaščite sicer omejuje na obseg, ki je potreben vsakomur, zato pa širše in zelo poljudno obdeluje posebnost jedrskega orožja — njegov radioaktivni učinek ob in po eksploziji. Bralec se tako pouči predvsem o tisti nevarnosti, kar velja tudi za zaščito pred njo. Skrbno, v potrebnem obsegu in v smotrnem zaporedju so v knjižici obdelani vsi elementi radioaktivnega sevanja in tudi zaščita pred njim.

S knjižico smo tako dobili izrazito poljudno publikacijo o nevarnostih in posledicah, ki jih povzročajo poskusne jedrske eksplozije v miru ali bi jih povzročila uporaba tega orožja v vojni ter o zaščiti pred njim. Čeprav je namenjena najširšim slojem prebivalstva, jo bodo s pridom uporabili tudi poveljniki in moštvo radiološko-biološko-kemičnih enot civilne zaščite ter gasilskih enot, prav tako pa tudi učitelji predvojaškega pouka.

Polde Stukelj



nagrajuje kupce svojih vžigalnih svečk. Informacije dobite v vseh prodajalnah avtomateriala

Ivan Jan:

Gorenjsko domobranstvo

Nadaljnji razlog za to odločitev je bil v zvezi s ljudskimi rezervami, ki jih je domobranstvo črpalo predvsem iz kmečkih in religiozno razpoloženih vrst. Torej iz tistih slojev, ki so bili pod vplivom protiljudske duhovščine. Prav v tem dejstvu tleči tudi okupatorjeva odločitev, da je mobilizacijo v nemško vojsko v teh krajih prevrgel v mobilizacijo k domobrancem.

O tem govori tudi podatek, kako in kje so nastajale prve in najmočnejše ter najbolj zagrizene domobranske posadke. V predvojni ljubljanski škofiji je bilo tik pred vojno okoli 150 celic Katoliške akcije, ki je bila zagrizena klerikalna organizacija in je pozneje postala žarišče narodnega izdajstva. Tudi iz teh celic so potem najprej rasle domobranske enote. Kot znano se je to najprej — 1942. leta — začelo na Notranjskem in Dolenjskem, na Gorenjskem pa se je začelo razraščati predvsem v začetku 1944. leta, v skladu z razvojem front nasploh in stanjem v tej pokrajini posebej — pač odvisno od delovanja organizatorjev, ki so z vednostjo nemškega policijskega vodstva prihajali predvsem iz Ljubljane.

Na Gorenjskem je bilo pred vojno okoli 50 celic Katoliške akcije. Velik del teh je bil na kmečkem območju na trikotju od Kranja proti Kamniku in Trzinu. Zato je toliko bolj razumljivo, da ti kraji še niso bili pripravljeni za narodnoosvobodilni boj tako kot drugi. Ti kraji so naseljeni pretežno s kmečkim prebivalstvom. Tod so bile trdne kmetije, tod so tradicije kmečkih gospodarjev še vedno prehajale na nove rodove. Te vrste kmečko prebivalstvo je bilo pred vojno odtrgano od naprednih tokov, ki so se začeli razvijati v industrijskih središčih. Tako ni bilo v kakem posebnem dobrem odnosu s tovarniškim delavstvom v Kranju ali v Trzinu. Z dežele pa so odhajali v tovarne predvsem revnejši sloji — bajtarji, vaška revščina — kar je trdne kmetije še vedno zadrževalo in varovalo pred novimi tokovi od zunaj. Tisti kmečki sinovi in hčerke, ki so tudi odhajali za kruhom drugam, pa so ostajali v bistvu še vedno taki, kot so bili in so običajno še shajali kot proletarci brez zemlje. V nekem smislu je bil ta sloj delavstva v tovarnah celo prikrit sovražnik delavcu, ki ni imel drugega kot svoje roke. Na vse to so računali tudi nekdanji in tedanji klerikalni in drugi veljaki, ki so se zdaj pojavili v vlogi organizatorjev domobranstva. Buržoazno-klerikalni vrhovi so gledali v prihodnost in računali na konec vojne, kajti po Stalingradu in drugih izgubljenih bitkah fašizma v začetku 1943. leta je postalo jasno, na kateri strani bo zmaga. Vendar so dotlej — taki, kot so pač bili, protiljudski in izkoriščevalski — lahko dobili za zaveznika samo okupatorja. Združevalo jih je sovraštvo do pravih rodoljubov in predvsem komunistov, ki so bili nosilci in organizatorji narodnoosvobodilne vojske. Ko bi bilo vojne konec, bi s pomočjo zahodnih zaveznikov poskušali vzpostaviti nekdanji režim ter nekdanje družbene in ekonomske odnose. V širjenju postojank, ki so postale obožena pest te gospode, je torej tičala dodatna nevarnost za nadaljnji razvoj narodnoosvobodilnega gibanja.

Predidmo k ustanovitvi in organizaciji Gorenjskega domobranstva. S podpisom poveljnika Gorenjskega domobranstva — Führer des Oberkrainer Selbstschutzes — SS-Oberführer Ericha Dichtla v Kranju je 4. 12. 1944 izšlo povelje o končni ustanovitvi gorenjskega domobranstva.

V tem aktu Dichtl pove, da ga je za to funkcijo pooblastil »KdS und SD z Bleda, SS-Obersturmführer Persterer«. Nadalje zve, da so prostovoljci Gorenjskega domobranstva pripravljani na skupni boj proti komunizmu za obrambo svoje domovine in svobodne Evrope. To bodo lahko dosegli le, če uničijo partizanstvo. Z njegovim uničenjem bi na Gorenjskem nastopil red in mir.

Dichtl dalje pravi, da so domobranci izrazili željo, naj jih vodijo oni, se pravi varnostna policija, zato bodo domobranci v vojaškem in v vseh drugih ozirih podrejeni njemu oz. vodstvu varnostne policije. Prav tako jih bo SD oskrbovala tudi z orožjem in vsemi drugimi potrebščinami.

Da bi Gorenjsko domobranstvo delovalo čim bolje, je bil v Kranju vzpostavljen poseben urad oz. center Gorenjskega domobranstva. da so posledje odhajala vsa navodila v postojanke in prav tako prihajala tja z drugih strani. Ta center pa je bil podrejen KdS, ki je imel svoj sedež na Bledu.

(Nadaljevanje)

Mile Pavlin SKRIVNOST ŠIMNOVE SMRTI / TORZO ROMANA /

Nisem pa niti slutila, da se mi bo ravno to nekoč štelo v slabo. Češ, če so Nemci vedeli zate, zakaj te niso potem prišli iskat. Najbrž da zato, ker si imela z njimi zveze...

Nazadnje nisem več zdržala doma. Kar sama sem jo ubrala na Pohorje. Na ta korak, ki je bil v nasprotju z disciplino v naši organizaciji, me je napeljalo to, da sem zvedela, kako je neki nemški policist spraševal dekleta o meni.

Takrat smo tudi pri nas v dolini že zvedeli, da je prišla na Stajersko z Dolenjske cela divizija partizanov. Upala sem, da me bodo lepo sprejeli, da so vse nekaj drugega kot pa so naši, ki se med seboj pobijajo.

Komaj sem bila v nosti in komaj sem na neki kmetiji vprašala, kje bi lahko našla partizane, sem že zagledala grbastega. Čudno me je pogledal, se posmehljivo in zlobno zarežal in se razkoračen vstopil predme. Vsa sem strepetala. Njegovo obnašanje ni kazalo na nič dobrega in takoj sem se spomnila govorice o ustrelitvah. Da nima tale pristov vmes...

»Kaj se bojiš?« je vprašal jedko. »Pošteni ljudje se partizanov nimajo zaradi česa bati. Zdi se mi, da sva se nekoč že videla, če se prav spomnim? Ali nisi ti tista terenska aktivistka iz Maribora, ki je spravljala fante iz nemške vojske k nam?«

Priznala sem. Pričakovala sem, da me bo pohvalil, se mi zahvalil za moje nevarno in vestno delo. Toda obraz se mu je spatil v ostudno spako.

»Ravno prav je, da si prišla,« mi je rekel. »Morala se bova nekaj pogovoriti, kar ni več moč dolgo

odlašati. Neke nejasne zadeve so v zvezi s teboj in tistimi tvojimi fanti, ki si nam jih poslala. Kar z menoj boš šla, če res iščeš partizane, kakor praviš, si jih našla. Mar nisi vesela tega, ko ti je tako hitro uspelo. Drugi so blodili po gozdovih cele tedne, pa jih še niso našli. Ti pa si jih kar prvi dan, prvo uro in tako blizu Maribora. Ali ni to nekam čudno?«

Zazdelo se mi je, da se mi roga. Morda je fant zaradi svoje iznakaženosti zagrenjen, jezen na vse in na ves svet, posebno pa na nas, ki smo ravnali hrbtov? Morda je bil samo na zunaj tako osoren, posurovel je v vsakdanjih bojih in potikanju po gozdovih. Morda je na znotraj še bolj plemenit kot so drugi, zdravi in lepi fantje? Če bi takrat grbec znal z menoj ravnati kot je treba, bi si osvojil mojo naklonjenost in bi lahko postala celo njegova ljubica, tako sem občudovala vse partizane in tudi njega.

Namesto tega pa sem začutila, kako zija vame, kako me kar z očmi slači in kako nesramno vrta s pogledom pod obleko. Postal mi je sila nerodno in najbrž se mi je tudi na obrazu začel zrcaliti odpor proti temu človeku.

»Kar z menoj pojdeš!« je spet osorno ukazal, da sem se ustrašila in so mi noge kar odrevenele. Sledila sem mu po stezi v hosto. Po glavi pa so se mi podile različne misli. Spomnila sem se nemške propagande, ki je skušala napraviti iz partizanov neusmiljene krvoločne morilce iz naslade, posiljevalce žensk, tatove in roparje. Morda pa je v vsem tem le nekaj resnice, sem premišljevala. Če je vsaj trohica, je preveč... Potem nikoli ne bom videla ne matere ne očeta ne bratov in sestra. Umreti pošten od rok lastnih ljudi, za katere si bil vedno pripravljen žrtvovati vse, celo življenje, ki si jih imel za polbogove iz pravljice, to je res nekaj strašnega in nemogočega.

Slišala sem za seboj njegovo sapo, pa se nisem upala niti ozreti. Vsak trenutek sem pričakovala, da bo za mojim hrbtom počila njegova pištola in da me bo oplazilo po tilniku, potem pa se bo vse zmrčilo. Ves čas ni spregovoril niti besedice, čeprav sva hodila uro ali dve. Šele ob koncu poti sem opazila, da ima dva spremljevalca. To je bilo tedaj, ko smo se znašli v ozki dolinici, odkoder se ni videlo nikamor drugam kot v nebo. Drevesa so ležala križem, pobočja pa so bila strma kot streha in gosto poraščena. Ustavili smo se in šele takrat sem se ozrla. Zazdelo se mi je tudi, da nekje v bližini smrdi mrhovina in da nad njo rojijo muhe.

Oni trije so me obstopili, puške so že držali v rokah. Grbasti je nato drugima dvema ukazal, naj se izgubita, meni pa je strah še bolj zadrnil grlo. Kaj le misli napraviti z menoj, sem ugibala. Da me ne misli prej posiliti. Kričala bi, pa sem vedela, da daleč naokoli ni žive duše in da bi moj krik zamrl v goščavi.

»Ali veš, kaj si zdaj?« me je s čudno hripavim glasom vprašal. Nervozno si je obližnil suhe ustnice, roka pa mu je tipala okoli velike pištole za pasom. Njegove oči so me še vedno slačile. Takrat sem prvič pomislila na beg in oči so mi začele mrzlično begati okoli. V grmovju sem zagledala dve lopati in kramp... Iz te luknje ne bi mogla bežati, kroglja bi me dohitela. Zato sem sklenila, da bom še vedno taka kot da ničesar ne sumim, da se bom pretvarjala. Začudo mi je uspelo in mirno, kar nekam predrzno sem mu odgovorila: »Na Pohorju vendar. Kje točno sicer ne vem, to pa je tudi vseeno. Menda je do Maribora kaki dve uri, do tiste kmetije pa kako uro.«

»Ali nič ne vohaš?« me je vprašal in se porogljivo zasmeljal, potem pa slastno potegnil zrak v nosnice.

Nenavaden opis navadnega izleta

Bilo je lepo jesensko jutro... Od vseh strani so prihajali na zbirališče moške in žene... Tako navadno začnemo z opisovanjem izletov, nato pa pleteničimo o vremenu in cestah, ki smo jih prevozili. Konča se z opisom »proste zabave« ali rajanjem, kjer pa



Oleg Krizanovski-Igor («Črnogledi humorist»): »Jaz vedno govorim resnico...«

navadno marsikaj zamolčimo, posebno tisti, prav zadnji del ali epilogo.

Da ne bi bil podoben drugim, sem sklenil biti povsem drugačen in tudi pisati drugače. Kljub temu pa moram zapisati, kdo so bili izletniki, kdo je organiziral izlet in zakaj in kam so se odpeljali.

Izletniki so bili tovariši in tovarišice, ki so se izkazali kot najbolj delavni pri pridobivanju novih naročnikov za naš list, izlet je priredilo vodstvo časopisa kot priznanje za njihovo delo, odpeljali pa so se lepega sobotnega jutra navsezgodaj iz Ljubljane v Novo Gorico, Brda in Cerkno. Tako, zdaj pa je zadosti in začetno:

Med zadnjimi, pa vendar ne zadnji, da bi ga morali čakati, se je na zbornem mestu pred spomenikom ilegalca pojavil črnolas, na sencih že rahlo osivel suhljat mož s fotoaparatom, obešenim čez rame. Nekaj časa je sramežljivo molčal, kar sicer ni njegova navada. Najbrž se še ni pošteno zbudil in so mu misli še ležale pod odejo. Potem pa se je okorajžil in začel stresati šale, oziroma izvažati dobro voljo.

Pozneje nam je sam pripovedoval, kako so pred kratkim našli

med nedokumentarnimi fotografijami v muzeju revolucije tudi njegovo. Nihče ni več vedel, kdaj in kje so jo posneli, samo to je bilo popolnoma jasno vsem, da je na njej Oleg Krizanovski-Igor (slavni »Črnogledi humorista« iz podlistka v našem listu). Strokovnjaki za fotografiranje so ugotovili tudi to, da je fotografija nastala v tisočinki sekunde. Sprašujete se, kako so to mogli? Ker ima na fotografiji Igor usta zaprta, to pa je moglo biti samo tisoči del sekunde.

Izletniki pa so se Igorju smejali, čeprav je med šalami zinil tudi marsikatero neljubo resnico, pa tudi pikro na račun raznih napak, ki jih najdemo tudi v naši družbi. Zato prirediteljem najbrž ni žal, da so ga povabili.

S tem naj o Igorju neham, čeprav zasluži, da bi o njem še marsikaj zapisal.

Drugi, ki bi ga rad omenil, je važna osebnost—harmonikar Jančič iz Šiške. Po partizanskih tradicijah smo se zgedovali, ko brez harmonikarja ni šlo nikjer, še med bojem ne, zato smo ga povabili. Je pa le res, da je radijska ali magnetofonska, oziroma gramofonska glasba kot konzerva. Ta je dobra, toda vedno ostane — konzerva.

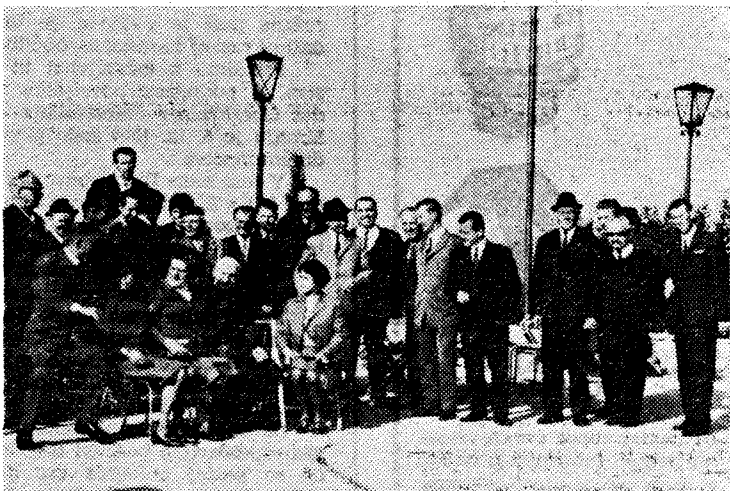
Harmonikar pa ti po želji nategne meh in začne pritiskati na tipke, iz glasbila privre pesem in zraven lahko tudi poješ. Menda ni potrebno posebej pisati, da smo peli in igrali samo partizanske in narodne pesmi. Pa naj reče kdo, da smo starokopitni! Enim je pač

všeč eno, drugim drugo in zakaj ne bi nekdo smel delati tistega, kar mu ugaja.

Obiskali smo tudi vinsko klet v Dobrovem in si jo temeljito ogledali. Njene dobrote pa so okušali samo nekateri, pa še ti zelo zmerno. Marsikdo je pri tem obžaloval, da ni prišel deset ali dvajset let prej, ko je še lahko pil tudi malo več, ne samo kozarček ali dva kot zdaj. Obujali smo prijetne spomine na tiste čase, ko smo bili še mladi in močni, utrujeni in odporni, ko smo lahko pili cele litre vina ne da bi se nam kaj poznalo. Zdaj pa tega pesti želodec, drugega živci, tretjega jetra in veliko nas je že takih neprostovoljnih abstinentov.

Prišli smo v Vipolže in vdrli v grad. Nekaj se nas je v njem pri iskanju gostilne kar izgubilo. Ugibali smo, kako je grof našel spalnico, če je bil nakresan in kaj bi se dalo iz gradu narediti, če bi bilo za to zadosti denarja. Ugibali smo, uganili pa ne, potem smo pa tako našli tisto kar smo iskali. Le Igor je bil nekam potr, saj se je najbrž v gradu spomnil na svoje poreklo.

Po dolini Idrijce smo se peljali proti Cerknem ter občudovali strmine, kjer imajo menda kokoši na zadnji plati pritrjene koške, da se jim jajca ne strkljajo v dolino in se razbijejo. Obenem smo obujali spomine, kako smo včasih po takih strminah tekli, če je bila sila, in kako bi se zdaj tako marsikdo rešil odvečnih kilogramov. Tako pa jih mora nositi s seboj in sopihati zaradi prenašanja



Izletniki na terasi pred »Kekcem« nad Novo Gorico



Mile Smolinsky: »Take kapljice ob tako lepem vremenu in na tako lepem kraju se ni moč odreči...«

škodljivega in nekoristnega tovara.

To se je pokazalo, ko smo morali iz avtobusa. Čeprav so zgradili novo cesto skoraj do začetka soteske, ki pelje v bolnišnico Franja, smo le morali nekolikanj telovaditi po ozki stezi in čez mostičke.

Potem pa vrnitev v Ljubljano in slovo z željo, da bi se še kdaj videh, zahvala prireditelju in vsak na svoj konec...

Še nekaj bi zapisal, kar bo moralo malo preresno v razmerju s prejšnjim:

Imamo precej avtomobilov in kadar se nam zljubi ali kadar ima-

mo čas se odpeljemo, kamor se nam zahoče. Kljub temu pa je lepo, če gremo kdaj kam skupaj, posebno še, če smo bili nekdanji borci. Borci smo še vedno kljub sporom, ki so včasih med nami, še vedno drug na drugega navezani. Če ne zaradi drugega pa samo zaradi spominov na skupni boj.

Med tovariši in tovarišicami, ki so se izleta udeležili, pa je bilo kar precej takih, ki avtomobilov nimajo. Prav tako jih nimajo tudi ožji člani njihovih družin. Zato so si te kraje lahko ogledali samo prek skupinskega izleta.

MP

Borcem 12 SNOUB!

Na pobudo predstavnikov občine Sevnica in ZZB NOV ter v dogovoru s predstavniki odbora borcev 12. SNOUB, prireja domicilna občina Sevnica srečanje borcev te brigade, aktivistov in prebivalstva teh in okoliških krajev. SREČANJE BO NA MALKOVCU IN TO V NEDELJO, 12. OKTOBRA Z ZAČETKOM OB POL DESETI URI, OB VSAKEM VREMENU IN BO POSVEČENO ŠESTINDVAJSETLETNICI USTANOVITVE 12. SLOVENSKE NARODNOOSVobodilNE BRIGADE IN PRVEMU BOJNEMU POHODU LE-TE. Po sklenjenem uradnem delu prireditve bo tovariško srečanje s prosto zabavo. Za borce bosta preskrbljena brezplačen prigrizek in pijača.

Če se prijavijo zadostno število borcev, ki si samy ne morejo organizirati prevoza od Novega mesta ali Mokronoga (do teh krajev je možen prevoz s sredstvi javnega prometa), bo odbor borcev 12. SNOUB organiziral prevoz do tu do Malkovca. Podatke, od kje in za koliko oseb želite prevoz, prijavite pisмено odboru borcev 12. SNOUB pri ZZB NOV Novo mesto.

BORCI 12. SNOUB!

Pridite v čim večjem številu na prijetno srečanje na Malkovec, na kraj, kjer smo se nahajali v času minule vojne.

Domicilna občina Sevnica in Odbor borcev 12. SNOUB

Vrnili so se brigadirji

Tretjega septembra se je vrnila v Maribor mladinska delovna brigada Alfonza Šarha. Okoli sto brigadirjev je mesec dni delalo na savskih nasipih, ter tako pomagalo pri obrambi Zagreba pred poplavami, ki so pred leti povzročile veliko materialno škodo. 34 brigadirjev je dobilo udarniške značke, prav toliko pa jih je bilo pohvaljenih. Brigada je bila štirikrat udarna in je dobila tudi trak sedem sekretarjev SKOJ. Brigadirji so v prostem času obiskovali šoferske tečaje ter radioamaterski tečaj. Uprava naselja Sedem sekretarjev SKOJ je poskrbela tudi za razvedrilo brigadirjev. V naselju so gostovale priznane kulturnoumetniške skupine iz cele dežele.

Dušan Zbašnik

40

»Nekaj smrdi, kot po mrhovini,« sem rekla. Tisti hip sem zaslutila nekaj strašnega. Kaj, če niso tu okoli pokopana trupla ljudi, ki jih je ta človek pobil tako kot misli mene...

»Saj tudi je tukaj mrhovina, samo človeška,« se je zarežal grbasti in čez nekaj časa ponosno dodal: »Tukaj je moje osebno pokopališče. Tu sem spravljamo posebno važne tičke in tudi tičice, kakršna si ti. Tod okoli ležijo tudi tisti tvoji, ki si nam jih poslala. Vsi so pod rušo. Menda vti, zakaj smo jih?«

Spet sem opazila, kako zija vame. Pričakovala sem, da bo vsak hip planil name in mi začel trgati obleko s telesa, me gristi in daviti, praskati ter tuliti. Sama ne vem, kje sem še našla toliko volje in moči, pa tudi poguma, da sem sploh lahko odprla usta. Zdaj, ko se vsega tega spominjam, se mi zdi, da sem vse skupaj samo sanjala.

Ko me je tako gledal, pa sem sklenila, da se bom zagovarjala po pravi. Torej so tukaj pokopani naši fantje, tisti, za katere sem slišala še v dolini, da so jih partizani zaradi nekakšnega izdajstva pobili. Rekla sem:

»Kako naj vem, zakaj ste jih? Prišli so k nam po zvezi in tako tudi odšli. Nekatere sem poznala že prej, preden so jih vzeli v vojsko. Takrat so bili pošteni fantje, za nobenega ne morem reči nič slabega. Če pa so kaj zagrešili v Nemčiji, medtem ko so bili tam ali kje drugje pri vojakihi, pa ne morem vedeti.«

»Ha, ha,« se je zakrohotal. »Menda hočeš reči, kako so bili zavedni Slovenci, Zakaj pa niso šli k partizanom, zakaj so pustili, da so jih Nemci mobilizirali? Nehaj se igrati z menoj slepe miši...«

Nekaj časa me je opazoval tako kot kača miš, preden jo požre, potem pa je tiho, sikaje začel:

»Katere gestapovce poznaš? Menda se spominjaš, kako sva se nekoč pogovarjala o tem, da bi

41

zame opravljala neke posebne naloge. Privolila si, pa nisi nič naredila. Morala bi mi prinašati poročila... Veš, kdo sem jaz? Šimen sem, strah in trepet vseh izdajalcev v teh krajih, pa tudi Nemcev. Zato, ker vse izvem. Tudi o tebi že zdavnaj vse vem. Ko sem ti predlagal, da bi delala zame, sem ti nastavljal past. Samo čakal sem, kdaj te bodo poslali k meni, da mi sama prideš v roke. Torej, katere gestapovce poznaš?«

Začela sem mu naštevati imena. Res, gestapovcev sem poznala čedno število, saj so hodili po mestu v uniformah. Poleg tega so zaradi svoje surovosti in oholosti vzbujali splošno pozornost. Mi pa, ki smo bili v mladinski organizaciji, smo se še posebej zanimali zanje in o njihovih dejanjih sproti obveščali naše vodstvo.

Ko sem nehala, se je Šimen spet porogljivo zasmejal:

»Lej jo lej, ker cel seznam zna na pamet, pa taka smrklija. S katerim izmed njih, bolje rečeno s katerimi, si se vlačila?«

Moj strah se je tisti hip v trenutku sprevrgel v silovito ogorčenje in jezo. Ta človeček si upa meni očitati, da sem se vlačila z najhujšimi krvniki mojega ljudstva? Meni, ki sem se čutila Slovenko kar pomnim, ki so me doma strogo, celo prestopro vzgajali, ki sem bila ves čas proti Nemcem, ki sem delala že dolgo časa za partizane... Dokler se ni pri nas začelo delati za osvobodilno gibanje, niti od doma nisem smela sama. Niti fanta še nisem imela. Res so nekateri pogledovali za menoj, pa dlje niso prišli.

Šimnu sem v jezi zabrusila v obraz, naj bo z menoj dostojen. Ne pustim se žaliti nikomur, sem kričala. Zagrozila sem mu tudi, da se bom pritožila na višje poveljstvo.

»Le komu se boš pritožila?« se mi je smejal v obraz, da me je kar mrzlo spreletavalo po hrb-

42

tu. »Samo komu? Najbrž gospodu bogu. Tukaj sem jaz vse! Zandar, ječar, sodnik, advokat, tožilec in tudi krvnik. V zadnjem mi včasih pomagata tista dva fanta, ki sta zdaj na straži. Jame pa si izdajalci sami kopljejo. Kakor si boš postlal, tako boš ležal...«

Zdaj sem spoznala, da je že sklenil glede moje usode. Poigral se bo in me ubil zaradi domnevne moje krivde. Če je tako, da brez dokazov streljajo ljudi, potem so navađni zločinci. Če bodo mene, so tudi tiste fante kar tako. Zakaj? Ali ni za vsem tem roka resničnega gestapa? Toda jaz moram poskušati vse, da bi se rešila. Le tako bodo naši voditelji nekoč prišli na sled premetenim zločincem, ki se skrivajo pod plaščem borbe z izdajalci.

»Partizani so bili vedno strogi, toda pravični sodniki,« sem mu rekla. »Pelji me na višji forum, naj oni preiščejo, če sem kaj kriva, in naj me tudi kaznujejo. Tamkaj me poznajo in dobro vedo, koliko sem naredila v Mariboru za naše gibanje.«

Smejal se je, da ga je kar dušilo. Potem se mi je začel spakovati in se pačiti:

»Pravični in strogi, ha! Naj te vodim na višji forum? Da mi spotoma uideš? Nimam ne policijskega avtomobila ne verig. Pa časa tudi ne na pretek. Drugje me čakajo, s teboj pa naj se ukvarjam cel teden, da bodo tam gori neke lahko spoznali izdajalko. Pri nas smo hitri! Moji nadrejeni so na Dolenjskem. Mar misliš, da te bomo peljali tja? Tebe, ki nimaš več kaj dosti povedati. Nadrejeni forum bo zate nekaj korakov od tod, tam pod tistim grmom. Tam, kjer ležita obe lopati in kramp. Če bo preveč korenin v zemlji in kakšna skala, boš lahko kopala meter ali dva proč!«

Takrat me je prevzela takšna odločnost, da se še zdaj sama sebi čudim. Prav to mi je rešilo življenje.

KULTURNI OBZORNIK

KULTURNI OBZORNIK

RAZSTAVA V POČASTITEV 50-LETNICE USTANOVITVE KPJ
V SLOVENJEM GRADCU

Revolucionarno delavsko gibanje v okrožju Sever

Ko je odprl 19. 9. 1969 Umetnostni paviljon v Slovenjem Gradcu v počastitev 50-letnice KPJ svojstveno slikarsko razstavo na to temo, je priredil in odprl muzej ljudske revolucije v Slovenjem Gradcu dokumentarno občasno razstavo o revolucionarnem delavskem gibanju v nekdanjem partijskem okrožju Sever.

Razstava, ki jo je ob otvoritvi obiskalo veliko število domačinov, sta počastila s svojo prisotnostjo tudi tovarišica Lidija Šentjurčeva in tovariš Sergej Kraigher. Razstavno gradivo je zgornji prerez celotnega delavskega gibanja v teh krajih, tam od sredine prejšnjega stoletja naprej, saj so knalu po objavi komunističnega manifesta izšlo v nekdanjih prevajalskih fužinah stroge Postave za fužinske delavce s 13-urnim delovnikom, ohranjena so tudi pravila delavskih izobraževalnih društev iz leta 1869, ko so se pričeli delavci miselno spopadati s kapitalističnim izkoriščanjem. Izredno poučen je tudi punt leskih premogarjev leta 1886, ki predstavljajo pravo mezdno gibanje. Gesla oktohrske socialistične revolucije so odjeknila močno tudi po Meziški dolini, saj si drugače ni mogoče pojasnjevati stavke 1300 meziških rudarjev junija 1918, kakor tudi splošnih nemirov novembra 1918 po Meziški dolini, ki so dosegli višek s pohodom leskih premogarjev na Prevalje. Enako zanimiv je tudi podvig kmečkega proletariata v Libelčah, o čemer vsem so razstavljeni dokumenti.

Iz sredine tega delavskega ljudstva so se pojavili posamezniki, ki so 1. maja 1920 ustanovili na Ravnah organizacijo komunistične stranke. Še pred tem so vsi železničarji koroškega področja stavkali, oblasti pa so že tedaj prepovedale delavstvu proslavljanje 1. maja. Partijska organizacija na Ravnah, na čelu z Matijo Gradišnikom in Lovrom Kuharjem je štela pred Obznanom 80 članov. Po prepovedi delovanja KPJ so ravnanski komunisti vzdrževali kanale za spravljane literature in partijskih osebnosti preko meje, omogočili so zaradi izredne aktivnosti in predanosti idejam marxizma-leninizma, da so njihovi predstavniki bili na 2. in 3. kongresu KPJ in omogočili v strogi ilegali, da je bil v Ravnah 2. in 3. kongres SKOJ. V Ravnah na Koroškem je bil od leta 1926 do 1930 tudi sedež okrožnega komiteja Sever, katerega sekretarja sta bila Lovro Kuhar in Ignac Teršek. Ta politični forum je propadel leta 1930, ko je policija odkrila kanal preko meje. V naslednjih dveh letih sta sledila dva velika sodna procesa proti ravnanskim komunistom. Po zmagi nacizma leta 1933 v Nemčiji si partija v teh krajih ni takoj opomogla, ker je policija sproti odkrivala vse nove celice, enako v Slovenjem Gradcu. Ko je pričela KP snovati antifašistično ljudsko fronto, ko so tudi tod razvili kmečko-delavsko gibanje, so po ustanovitvi KPS pričele delovati številne partijske celice, v Meziški kot v Mislinjski dolini. O nekdanjih naših ko-

munistih, o Lovru Kuharju, Ditingerju, Gradišniku, Mesnerju, o vuzeniškem Wankmüllerju, kakor tudi o drugi generaciji komunistov v drugem desetletju prve Jugoslavije, tj. o Tonetu Radarju, o Vrunču in Iršiču, o znamenitem Druškoviču, pa o Francetu, Sternu, Zagerniku ter o skojevcih iz Meziške, Mislinjske in Dravske doline govorijo v razstavi številni sodnijski, policijski in žandarmerijski akti, ki jih je za to priložnost zbral naš muzej, da bi se ob 50-letnici KPJ dostojno spomnil prednikov, ki so se žrtvovali za velike ideale.

Prav gotovo so zanimivi člani naših celic, ki so se borili v Španiji, enako tudi četverica domačinov, ki so podpisali znameniti Manifest Zveze delovnega ljudstva, to so železarski delavec Vavče Matija, učitelj Karel Dobršek, veleposelnik Beno Kotnik ter župnik Jože Lampret. Razstava je zaključena z zanimivimi preglednicami in jo bodo v naslednjih tednih posredovali iz muzeja v vsa dolinska središča in šole po Meziški, Mislinjski in Dravski dolini.

* Bogato razstavno gradivo so obiskovalci sprejeli s velikim zadovoljstvom, ker so vendar nekdanji komunisti in skojevci iz prve Jugoslavije padli takorekoč prav vsi v prvem letu nacistične okupacije.

Bogdan Zolnir

Sto knjig „Moje knjižnice“

Pred dnevi je bila v prostorih Mladinske knjige tiskovna konferenca, na kateri je bilo povedano, da je s tretjim letnikom Moje knjižnice, ki je pravkar izšel, ta zbirka dosegla sto knjig, namenjenih predvsem šolski mladini. Konferenca so se v obilnem številu udeležili avtorji, uredniki in seveda dopisniki časopisov in RTV.

Z namembnostjo „Moje knjižnice“, nje- ni potrebnosti in priljubljenosti je nav- zoče seznanil njen urednik Bogomil Ger- lani. Vsekakor je to velik založniški dosežek, ki ga izkazujejo številke: 50 izdaj na 20.119 straneh in v 1.451.610 izvodih. Torej pride skoraj na vsakega Slovenca po ena knjiga, ki so po letni- kih vsebinsko ustrezno izbrane za dolo- čeno starost otrok, razen tega so okusno likovno opremljene in kar je poglavitno — njih cena ni previsoka ter doseglji- va vsakemu šolarju. In prav to je naj- važnejše, da pride dobra knjiga otrokom v roke ter da jim postane za vse živ- ljenje priljubljena spremljevalka in pri- jateljica.

Ce pobračamo po seznamu vseh iz- šlih knjig „Moje knjižnice“, zlahka ugo- tovinimo, da je izbor v pedagoškem in metodološkem smislu v glavnem zelo posrečen, tako iz domače književnosti kakor tudi iz tujih literatur.

In kaj je izšlo v okviru zadnjega let- nika? Razveseljiva novost je, da so iz- šle kar tri knjige pesni za otroke — Otona Zupaniča „Kanglica“, Kajetana Koviča „Zlata ladja“ in Nika Grafena- uerja „Pedenjpede“. V prozni del izvirne slovenske mladinske književnosti so uvr- štene Frana Milčinskega „Ptikič brez gnezda“, Franceta Bevka „Tovariša in Jagoda“, Kristine Brekove „Osma de- čela“, Lojzeta Kovačiča „Zgodbe iz me-

sta Rič—Rač“ ter Leopolda Suhadolčar- na „Deček na črnem konju“. Iz prevod- ne literature pa so zastopani V. Hugo in E. Zola z „Gavroche“ oziroma „Stavko“, H. C. Andersen s „Snežno kraljico“, C. Colloidi z „Ostržkom“ ter B. Traven z „Zakladom Sierra Madre“.

C. S.

Praznik občine Velenje

Prebivalci Šaleške doline slavijo vsako leto 8. oktobra občinski praznik v spomin na napad I. Štajerskega bataljona na Soštanj v noči od 7. na 8. oktober 1941. leta in na osvoboditev mesta Soštanj.

Osrednja proslava ob letošnjem prazniku občine Velenje — 8. oktobra bo v Sentilju pri Velenju, in sicer v soboto, 11. oktobra ob 9. uri dopoldan, združena z od- prtim novoga šolskega poslopja.

Sicer pa se bo v dneh od 4. do 8. oktobra zvrstila v Velenju, So- štanju in Šmartnem ob Paki še številne druge prireditve. Med drugim bodo 4. oktobra ob 19. uri odprli v prostorih delavskega kluba v Velenju razstavo likovnih del akademskega slikarja Lojzeta Zavolovskega, uro pozneje pa bo v Domu kulture slavnostni koncert Rudarske godbe Velenje ob 50- letnici delovanja. 5. oktobra po- poldan pa bo ob velenjskem je- zeru srečanje pihalnih orkestrov Slovenije. V Šmartnem ob Paki bodo 6. oktobra ob 18. uri odprli razstavo likovnih del slikarjev — amaterjev Tineta in Milojka Kumra.

V Soštanju pa bodo 7. oktobra ob 18. uri odprli v prostorih Glas- bene šole razstavo likovnih del amaterjev, uro pozneje pa v Na- potnikovi galeriji razstave del Goca Kalajdžinskega. 8. oktobra, ko slavijo Soštanci tudi kraje- vni praznik, pa bo ob 9. uri do- poldan najprej komemoracija pri spomeniku talcev, zatem bodo od- krili spomenik Karla Destovnika — Kajuha, ob 10.30 uri pa bodo izročili namenu obnovljeno Ko- roško cesto v Soštanju.

M

Naša Ančka

Članica ZB »Rotovž-talc« v Ma- riboru je tudi Ančka Krašna, ki je zelo delovna tudi v drugih organi- zacijah. Tako je članica sveta kra- jevne skupnosti, sekretariata osnovne organizacije ZK, komisije za vojaške vojne invalide, komisi- je za socialna vprašanja, sodnica- porotnica okrožnega sodišča, člani- ca odbora Društva prijateljev mla- dine itd.

V osvobodilni vojni je izgubila moža in sina, v NOV je bila od 1941 kot aktivna udeleženka.

Ceprav bo letos stara 65 let, je še vedno živahna in čila. Stalno je na nogah, ko opravi svoje posle okoli ljudi. Nalogo vedno opravi, ne pozna ovir. Najhuje jo prizade- ne, če vidi, kako se odgovorni ne brigajo za borce.

Kadar je na izletu ali zabavi, se prva začne šaliti. Pionirji ji pra- vijo »teta Ančka«.

Ob njeni 65-letnici ji vsi čestita- mo in ji želimo, da bi bila še dol- go z nami.

Petko Miletič

„Karavana prijateljstva mladih“

V počastitev petdesete obletnice SKOJ bo mestni komite zveze mladine iz Zagreba skupaj z »Mla- dinskim tednikom« iz Zagreba priredil od 8. do 10. oktobra tako imenovano »Karavano prijateljstva mladih«. Okoli 1.500 udeležencev bo namreč obiskalo Avstrijo, Če- škoslovaško in Madžarsko. Na po- tovoanju bodo navezali prijateljs- ke stike z mladino iz teh držav. Prihodnje leto meseca maja pa bodo mladinci iz Češkoslovaške s podobno karavano vrnili obisk zagrebskim mladincem.

Zanimivosti

Svetovna premiera »Bitke za Anglijo«

V Londonu je oila 15. septembra, na dan znamenitega praznika zmage nad nacističnim letalstvom med dru- go svetovno vojno, slavnostna premi- era filma o veliki bitki za Anglijo. V tem filmskem delu, ki govori o enem največjih zračnih spopadov v drugi svetovni vojni, igra precej zna- nih igralcev. Na premiero sta prišla tudi Laurence Olivier (v filmu igra britanskega zračnega maršala lorda Downinga) in ameriški senator Gold- water.

Reklamno turnejo za film je opra- vil britanski letalski junak Peter Townsend. To je nekdanji major bri- tanskega letalstva, ki je leta 1940 po- veljeval 85. eskadrilji lovskih letal, nastanjeni v bližini Londona. V me- novani bitki, ki je trajala šestnajst tednov, pa je bil Townsend eden naj- uspešnejših poveljnikov eskadrilj, ki so razbile Göringovo Luftwaffe. Pri snemanju filma, v katerem je sode- lovalo 350 pilotov-veteranov Royal Air Force, so uporabljali samo letala ti- pov, ki so se udeležili letalske bitke za Anglijo. Nekaj omenjenih letal vr- ste »Messerschmitt« in »Henkele« so morali odkupiti celo od španske vla- de.

Film »Zračna bitka za Anglijo« je režiral Guy Hamilton.

Mariborčanove intarzije za Tita

Vlado Plahuta, poslovni mož, poli- tik, umetnik in še več kot dvajset let vodja proizvodnje pohištva pri Mar- lesu, je bil še v gimnaziji eden naj- bolj znanih intarzijstov pri nas. S svo- jim dolgoletnim kenjčkom — intar- zijami — se ukvarja še danes. Dve izmed njih, ki simbolizirata dvanajst mesecev in bitko, je poklonil tudi predsedniku Titu; v hotelu Jugoslavi- ja v Beogradu so s njegovimi deli opremili šest vrat, pa še veliko jih je v raznih knjižarnah, galerijah...

Še naši avtorji na tujem

Po podatkih jugoslovanske avtorske agencije so v svetu lani prevedli in izdali blizu 120 knjig jugoslovanskih pisateljev. Največ prevodov naših av- torjev so objavili na Madžarskem (23), Češkoslovaškem (20), v Zahod- ni Nemčiji (15), Sovjetski zvezi (14), DR Nemčiji (14), Romuniji (6) in Italiji (4).

Miroslav Križič z 10, Ivo Andrić z 9, Miodrag Bulatović s 7 in mladins- ka pisateljica Ela Peroci z 9 knjiga- mi so še vedno na vrhu lestvice ju- goslovanskih književnikov, za dela ka- terih se v tujini najbolj zanimajo.

Napoleon je bil največji

Ceprav so nekateri francoski zgo- dovinarji izrekli na Napoleonov račun precej ostrih kritik, je za večino Francozov pred 200 leti v Ajacciu ro- jeni Korzičan še vedno največja ose- bnost zgodovine »velikega naroda«. Po do sedaj vsekakor še nepopolnih izi- dih ankete Instituta IFOP, jih od 100 Francozov 35 odločno zagotavlja, da je Napoleon brez dvoma največja francoska osebnost. Vse druge po- membnejše osebnosti francoske zgo- dovine so se uvrstile čaleč za njim. Ta- ko pripada kralju Ludviku XIV. le 5 odst., Jeanne d'Arc in Karlu Velike- mu le 3 odst. javne naklonjenosti. Generala de Gaulle anketa kot še ži- večega ni zajela.

Sojenje Miljenku Hrkaču na filmskem platnu

Sojenje Miljenku Hrkaču, ustaške- mu teroristu in diverzantu, ki je v sodelovanju z ANTEM Penavičem po- stavil mine v beograjski kinodvorani »20. oktobra«, na grobnici narodnih herojev na Mirogoju v Zagrebu in v garderobi glavne železniške postaje v Beogradu, bomo lahko videli na film- skem platnu. Film pripravlja znani beograjski režiser dokumentarnih fil- mov Krsto Škanata.

„TUBA“

tovarna kovinskih in plastičnih izdelkov

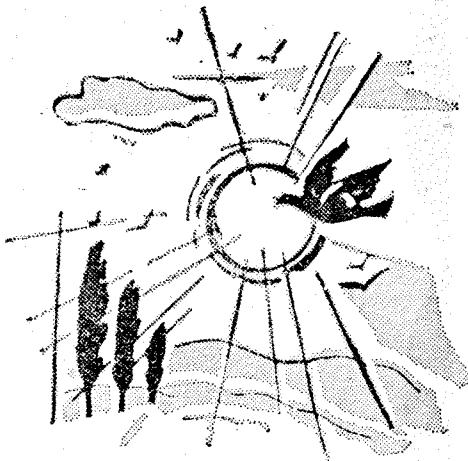
Ljubljana, Kamniška 20

telefon 317-282

se priporoča vsem odjemalcem za nakup kvalitetnih izdelkov.

Partizanska ljudska pesem

Jesen 1942



Veter po jeseni diši,
med drogovi ziblje žice:
nanje so se lastovice
kot korale žalne
v niz nabrale.
Krila so jim kakor strta,
njihov molk je bolečina,
streha, gnezdo, domovina —
poteptana sreča so
in rana.
Kdo naj čuva mala gnezda?
Gospodarji spe v grobovih,
tujci tabore v domovih,
tujci podivjani,
a domači — matere z otroki —
so v šlezijo pregnani.

ANA GALE

Miha Klinar:

Talci

Ne vem več, kako je planila do mene črna novica. »Na Beli so ustrelili talce!« Vem samo, da je bil tisti septembrski dan sončen in topel, še vedno poleten, a prav nič poletno občuten. Modro nebo nad dolino, nekaj samotnih oblakov, spreminjasta zelenina pobočij — vse je bilo že mesece nekam tuje, težko, popolnoma drugačno kakor v času pred okupacijo.

Tudi tistega septembrskega dne, ko sem odhajal k prijatelju Viktorju na Javornik, je bilo tako. Mislim sem na Ludvika Stražišarja — delavca, ki sem ga osebno dobro poznal in ki je bil ta dan ustrelen med petimi talci. V mislih sem ga gledal takega, kakor sem ga poznal, delavca, ki je zamen trkal na vrata sprejemne pisarne v tovarni in ki se je dolga leta prebijal skozi življenje kot brezposelni ob negotovem in slabo plačanem priložnostnem delu — človeka, ki mi je zadnje leto pred vojno odprl socialno vest in ob katerem sem pravzaprav dobil navdih za svoje prve socialne pesmi, človeka, ki je vedel toliko lepega povedati o naših gorah, — človeka, o katerem smo slišali, da

»Kakšne strahote.« sem skoro šepetaje pritrdil vdihu Vikijeve mame, potem pa sem na vratih dnevne sobe zagledal Vikija, resnoba, velikega, z zamišljenimi, vendar nekoliko odsotnimi očmi, kakršne ima človek, ki si ga zmotil pri resnem delu.

»Pridi!« me je povabil v dnevno sobo.

»Si že bil na Beli?« sem ga pogledal.

»Bil,« mi je resnoba odvrnil, nato pa stopil k oknu, kjer je stalo nizko slikarsko stojalo z začetim pastelnim tihozitjem, ki si ga nisem utegnil ogledati, pa tudi namena nisem imel, saj so bile moje misli pri talcih, dokler Viki ni obrnil lista.

Zdrnil sem se, ko sem zagledal drug pastel: troje postav ob kolih.

»Talci?« sem zašepetal.

»Ja,« je rekel, »že dopoldan sem bil tam,« je govoril šepetaje.

»Je grozotno?«

»Videl boš. Ljudje prihajajo kakor kropit. Sam boš občutil. Kakor svetniki so. Mirni. Tihi. Velikostni. Posvečenost žrtev diha iz njih. Resnična posvečenost. Kakor

da njihova smrt ni resnična smrt. Kakor da so posvečena setev prihodnosti. Za življenje, tišče daljino pričakovano življenje so umrli. Neke čudno, nerazumljivo moč dajejo človeku. Vidiš, to sem hotel naslikati. Ni še končano. Samo skiciral sem. Moral sem...«

Tako je šepetal. Oči so mu sijale v ustvarjalnem ognju. Njegov obraz je izžareval posvečenost žrtev, ki jih je hotel ohraniti za tišče daljino življenje, o katerem je govoril in vanj verjel.

Potem sva šla proti pokopališču. Ljudje so stali tam. Globoka tišina je bila ob mrtvih. Noben šepet je ni zmotil. In reš so mrtvi dajali moč živim, čeprav se je ta moč izražala samo v nemem spoštovanju do žrtev in v gnevu, ki je kdaj pa kdaj oplazil skupinico javorniških folksdojčerjev.

»Kakor svetniki,« je zašepetal Viki, ko sva se vračala.

»Kakor mučeniki,« sem šepetaje pritrjeval.

Ko sem prišel domov, sem napisal pesem in pri tem mislil na Vikijeve pastel. Nihče ni slutil, da bo čez dobre štiri mesece tudi



Viktor Gregorač je neposredno po streljanju talcev na Koroški Beli, čemur je bil priča, narisal gornjo podobo. Takrat ni slutil ni, da bo čez nekaj mesecev tudi on padel kot talec

Viki žrtvoval sebe v Dragi za tišče daljino, v tistih časih z žgočim hrepenenjem pričakovano življenje, priborjeno in plačano s tolikimi, tolikimi žrtvami tako dragocenih ljudi, kakršen je bil Viki.

Otvoritev stalne spominske razstave

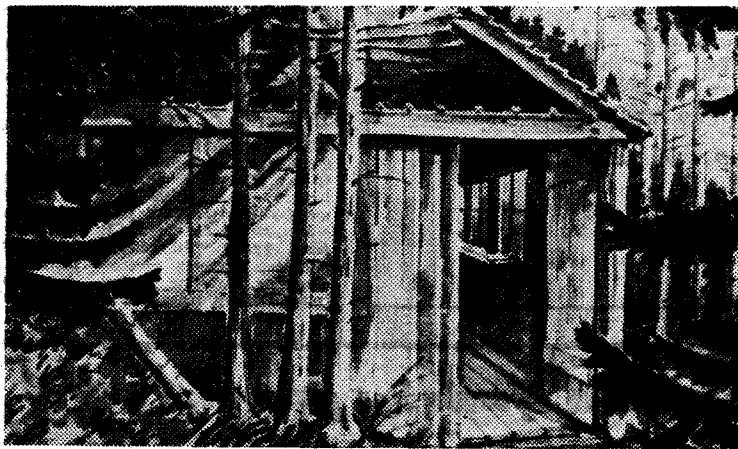
Razvoj partizanske sanitete pod Malo Kopo na Pohorju

Kmalu po prihodu 14. divizije na Stajersko, je naročil štab IV. operativne cone partizanskemu zdravniku dr. Ivo Kopaču-Pavčku, naj prične graditi na Pohorju partizanske bolnišnice. Ob veliki pomoči prebivalstva, ki je bilo tedaj že močno povezano preko osvobodilne fronte s partizanskimi enotami, so bile na slovenjegraški strani Pohorja zgrajene v zavetju gozdov Male Kope partizanske bolnišnice »Kozjak«, »Krn«, »St. Primož«, »Trška gora« in »Dovže« ter onstran Velike Kope bolnišnica »Svoboda«. Zatem je vojna oblast IV. operativne cone Slovenije imenovala dr. Ivo Kopaču-Pavčka za sanitetnega referenta komande pohorskega vojnega področja, postal je upravnik vseh partizanskih bolnišnic na Pohorju. Zaradi težavnega dela in razsežnega področja je pomagal dr. Kopaču v teh bolnišnicah mediciner Adolf Špiler-Hotimir, v bolnišnicah na vzhodnem Pohorju pa je izvrševal zdravniške naloge dr. Zmago Slokan. Zraven navedenih zdravnikov so bili še v osrednjem štabu za partizanske bolnišnice na Pohorju Jože Oblak-Sime, glavni komisar vseh pohorskih bolnišnic, Franc Hribar-Džek, komisar zahodnega sektorja, Kristijan Pori-Kristl, ki je asistiral pri vseh operacijah kot instrumentar, Štefan Šah-Ural, zaupni kurir za vse bolnišnice na Pohorju ter »Repina«, glavni ekonom. Od maja 1944 do konca druge svetovne vojne se je zdravilo v teh bolnišnicah preko 250 ranjenih in bolnih partizanov. Vsaka posamezna partizanska bolnišnica je imela ekonomo; ti so bili požrtvovalni partizani domačini in po njih so prejele bolnišnice od ra-

njenecv še dodatne nazive: Kozjak — Silvester, Krn — Miranova bolnišnica, St. Primož — Bertlova bolnišnica, Trška gora ali bolnišnica Sladki in Dovže — Kristlova bolnišnica, po skrbnem glavnem bolničarju Prvi bolničar v teh bolnišnicah pa je bil Silvo Rožanc.

Ker niso ohranjeni vsi kartoni ranjenecv, ugotavljamo čas delovanja posameznih bolnišnic na osnovi sprejemov ranjenecv v bolnišnice in to:

1. Kozjak od 14. maja 1944 do 4. oktobra 1944 vseh ranjenecv 68.
2. St. Primož od 4. oktobra 1944 do 1. maja 1945 vseh ranjenecv 27.
3. Krn od 13. oktobra 1944 do 14. januarja 1945 vseh ranjenecv 16.
4. Trška gora od 3. decembra 1944 do 5. maja 1945 vseh ranjenecv 48.
5. Svoboda od 4. maja 1945 do 15. maja 1945 vseh ranjenecv 10.



Pavčeva partizanska bolnišnica nad Malo Kopo



Viktor Gregorač, pesnik, pisatelj in slikar je bil januarja 1942 ustreljen s skupino jeseniških mladincev v Dragi

so ga Nemci prijeli, ga mučili in potem odpeljali v Begunje, dokler ga tisto septembrsko jutri niso pripeljali skupaj s Francem Podgornikom, Albinom Šavljem, Francem Freljom in Karlom Kraguljnikom iz begunjske mučilnice dajajo človeku. Vidiš, to je sem ho na travnik ob koroškobelskem pokopališču in jih ustrelili kot talce. Nikogar od teh nisem osebno poznal. Toda njihova imena so bila že natisnjena na dvojezičnih lepkih, ki sem jih videval med potjo. Dvoje lepakov je bilo, zakaj tistega septembrskega dne so padli talci tudi v Lescah.

»Streljajo. Zares streljajo. Streljajo neoborožene ljudi.« sem razmišljal in se spomnil, kako zelo naiven sem bil še pred nedavnim, ko sem bral prvi lepak o ustrelitvi talcev in ko sem dvomil in celo mislil, da je ta objava samo zastrašitev, ker nisem mogel ali hotel verjeti, da bi se mogle take grozotne stvari v resnici dogajati. Nisem bil sam tak. Bilo nas je več, ki smo tako mislili, ko smo brali prvi lepak. Toda že naslednje dni je bilo naše naivnosti konec. Nobene človečnosti ni bilo v okupatorjih. Ustrelitev štirih talcev v kamniškem okraju 2. avgusta je bila strahotna resnica. Ustrelitev štirih v Begunjah 6. avgusta tudi. In potem desetih 9. avgusta, šestih 19. avgusta, desetih 22. avgusta v Smledniku in Dobu, obešenje Milorada Štošiča v Kranju 23. avgusta, ustrelitev petih v Ljubnem 24. avgusta, ustrelitev petih 28. avgusta v Gorjah, 29. avgusta petih v Jaršah in 3. septembra desetih talcev v Domžalah.

»Komaj včeraj deset. Danes zopet deset,« je zvenelo v meni kot mračen refren, ko sem stopal po javorniškem klanecu in nato na vrhu klanca zavil h Gregoračevim. Stopil sem na vrt, nato v hišo, kjer sem našel na Vikijevo mamo. V pogledih sva ujela isto žalost, iste misli, isto skrb, isti srd.

»Kakšni časi! Kakšne strahote doživljamo!«

Zlata poroka Marije in Andreja Štoka

24. septembra sta slavila zlato poroko Andrej Štok in Marija Justina, rojena Rodela, iz Mareziga.

Njuna življenjska pot ni bila posuta z rožicami. Vzdrževati sta morala šestčlansko družino na revni kmetiji in kljub pritisku fašizma vzgojila svoje otroke v naprednem duhu. Leta 1943 so Nemci starejši hčeri Mariji ustrelili moža v gozdu pri Marezigah. Druga hči Jolanda je aktivno sodelovala na terenu. Starejši sin Darjo je bil v internaciji v



Nemčiji. Drugi sin Ludvik je padel v partizanih 1944, leta pri Žužemberku kot mitraljezec. Najmlajša hči Evelina je inženirka kemije.

Andrej ve mnogo povedati o grozotah prve svetovne vojne, saj je bil tudi ranjen na soški fronti. Ker je ljubil svoj narod, je bil vedno nasproten fašizmu, zato je bil leta 1944 izvoljen tudi v prvi krajevni narodnoosvobodilni odbor Marezige. Po osvoboditvi je aktivno sodeloval v raznih družbenopolitičnih organizacijah in bil odlikovan z medaljo zasluge za narod. Se vedno je ljubitelj rodne grude, katero obdelujeta s sinom in družino. Znan je daleč naokrog, še posebno zato, ker prideluje dobro kapljico, saj je bil njegov refoško na razstavi vin v Portorožu leta 1955 odlikovan z zlato medaljo.

Ob visokem jubileju jima iskreno čestitajo: sin, hčerke, snaha, vnuki, sorodniki, prijatelji, znanci, in jima želijo še mnogo veselih in srečnih let.



SAP—LJUBLJANA ODD. ZA TURIZEM, Ljubljana, Titova 38

Za mesec oktober vas vabimo:

— 2. oktobra 7-dnevno potovanje v MOSKVO — ogled salona naj-novejših strojev za lesno obdelovalno industrijo.

— 4. oktobra 4-dnevno potovanje na Oktoberfest v Münchnu z vključenim izletom na najvišji vrh v Nemčiji Zugspitze.

Izkoristite ugodnost obročnega odplačevanja.

Prijave sprejema SAP — LJUBLJANA, Titova c. 38 — telefon 314-922 in 315-342

gramofoni magnetofoni v nami

TELEFUNKEN



N pri pošti in pri Tromostovju v Ljubljani

ter v poslovalnici name v Škofji Loki

Politični razgledi

Na sedežu Organizacije združenih narodov v New Yorku se je pred nedavnim začelo 24. redno zasedanje Generalne skupščine. Svetovna organizacija je medtem narasla na 126 članic, med katerimi so super velesile in države z nekaj sto tisoč prebivalci, med članicami pa še zmerom ni Ljudske republike Kitajske, največje države na svetu in že nekaj let atomske sile.

Ko je gvatemalski zunanji minister Alberto Fuentes Mohr odprl novo zasedanje generalne skupščine OZN, je opozoril članice na najhujše svetovne probleme, ki še zmerom niso rešeni: vietnamska vojna, kriza na Bližnjem vzhodu, državljanska vojna v Nigeriji, zaostretev položaj v Srednji Ameriki. Minister Mohr je poudaril, da je svetovni mir ogrožen predvsem zato, ker so ljudstva, ki se ne morejo rešiti revščine, neznansko razočarana, in ker je razlika med industrijsko razvitimi in siromašnimi državami večja iz dneva v dan, namesto da bi se zmanjševala.

Za predsednico 24. zasedanja so izvolili liberijsko državnico Angie Brooks, ki je v uvodnem govoru opozorila delegacije, naj se ne predajo iluzijam, naj se izogibajo ozkim stališčem in naj si prizadevajo, da bi preprečili spopade in okrepile sporazumevanje. »Žalostno je dejstvo,« je rekla Angie Brooks, »da vlade včasih vodijo eno vrsto politike za nacionalne potrebe in popolnoma drugačno politiko za uporabo v Združenih narodih, in da nismo uresničili moči, ki nam jo daje v roke ustanovna listina.«

Generalni komite Generalne skupščine OZN je potem priporočil dolg seznam problemov, ki naj bi skupščina razpravljala o njih in med katerimi so kriza na Bližnjem vzhodu, razorožitveni problemi morskega dna, kozmosa, kitajskega članstva v OZN, mirovnihi operacij ter precej gospodarskih in kolonialnih problemov. Vse probleme, ki jih je komite predlagal Generalni skupščini, je že prej sprejel brez razhajanja v njenih. Izjema je bil le predlog Irske, naj bi Generalna skupščina OZN razpravljala o položaju na Severnem Irskem.

Na delo svetovne organizacije gleda svet obenem z upanjem in razočaranjem. Z razočaranjem zato, ker postaja čedalje bolj jasno, da o najhujših problemih na svetu še zmerom odločajo velesile. Tako na primer se Organizacija združenih narodov doslej še ni resneje vmešala v rešitev najbolj akutnih problemov na svetu. Oziroma OZN je izdajala deklaracije (v nekaterih primerih jih je tudi sto), ki pa jih nihče ne izvaja. Organizacija združenih narodov

Enakopravnost v OZN

ni nikdar menila, da bi lahko posegla v vietnamsko vojno. Bržkone tega ne bo storila niti letos, ker je U Tant tako dejal, da je glede rešitve »optimističen«. Tudi glede Bližnjega vzhoda velja povedati, da se bodo ZDA in ZSSR raje sporazumele in se ravnale po misli Gunnarja Jarringa, samo da bi preprečile OZN, da bi se neposredno vmešala v spor.

Glede razorožitve lahko pričakujemo nekaj omejenih rezultatov zaradi sporazumov, ki jih utegnejo sprejeti na razorožitveni konferenci šestindvajsetih v Zenevi (in sicer o demilitarizaciji morskega dna in prepovedi biološkega in kemičnega orožja). Toda vsakdo ve, da je resnični problem razorožitve — jedrski. Rešitev problema je odvisna predvsem od pogovorov med ZSSR in ZDA o strateški oborožitvi.

Pred začetkom zasedanja je generalni sekretar U Tant poudaril pomen jedrske razorožitve in menil, da bi se o tem moralo pogovoriti pet jedrskih velesil: ZDA, ZSSR, Velika Britanija, Francija — in Ljudska republika Kitajska. Torej smo spet pri starem problemu, ki se vleče od zasedanja do zasedanja: pri sprejetju LR Kitajske v svetovno organizacijo. Stališče ZDA in ZSSR glede tega problema je že leta takšno, da ni upanja za rešitev, čeprav večina članov Generalne skupščine meni, da bi ga bilo treba hitro rešiti.

U Tant je izrazil željo, da bi kmalu prišlo do vrhunškega sestanka štirih velesil za rešitev krize na Bližnjem vzhodu. Generalni sekretar si skratka prizadeva, da bi države, ki imajo največjo moč, prevzele odgovornost, ki jim jo daje ustanovna listina OZN in ki je ne morejo izpeljati zaradi prevelike razlike v stališčih.

V takšnih okoliščinah izveni govor ameriškega predsednika Richarda Nixona dokaj licemersko, zlasti tisti del, ki govori o vietnamski vojni; Richard Nixon je med drugim dejal:

»Združene države si žele, da bi bilo te vojne konec, in pripravljene smo sprejeti kakršenkoli resen ukrep, da bi se to zgodilo. ... doslej se druga stran ni pokazala pripravljena razpravljati o drugem kot ukrepih, ki naj bi vnaprej določili prihodnost in ki bi južnovietnamsko ljudstvo prikrajšali za pravico do samoodločitve. V imenu miru pozivam vse vas, ki predstavljate tukaj sto šestindvajset držav, da razvijete vse mogoče diplomatske napore, ki naj preprečijo Hanoi, da se resno loti pogajanj, ki bi mogla končati to vojno... Upamo, da bodo stališča, ki so bila prikazana v tej organizaciji, zdaj mogla prav tako vplivati na Hanoi...«

Torej dvojna igra: ZDA se dobro zavedajo, da OZN že ves čas ničesar ne odloči glede rešitve vietnamske vojne, zdaj pa se Nixon obrača ravno na OZN, in sicer le tako, da bi svetovna organizacija vplivala samo na Hanoi, v ameriških očeh edinega krivca za vojno...

Glede Bližnjega vzhoda je Nixon dejal:

»Prizadevamo si najti ureditev, ki bi temeljila na spoštovanju pravice do suverenosti, ki jo ima vsak narod, pravice do življenja znotraj zanesljivih in priznanih meja. Prepričani smo, da na Bližnjem vzhodu ne more biti miru, če bi za to spreminjali meje... Poleg pogovorov o Bližnjem vzhodu upamo kmalu začeti pogovore s Sovjetsko zvezo o omejitvi strateške oborožitve (...).«

Glede LR Kitajske je rekel: »Pripravljene smo pogovarjati se z voditelji komunistične Kitajske v odkritosrčnem in resnem duhu, brž ko se bodo odločili, da stopijo iz osamljenosti, v katero so se zapirli po svoji volji...«

Takšnih govoranc smo že dolgo vajeni, vendar pa nas izkušnje uče, da se dejanja zelo razlikujejo od besed. Navzlic Nixonovim pozivom, naj OZN vpliva na Hanoi, se je svet zgrozil ob novicah, da so ZDA obnovile bombne napade na DR Vietnam po smrti predsednika Ho Ši Minha...

V takšnih okoliščinah se zasedanje Generalne skupščine Organizacije združenih narodov spet začneja v ozračju razočaranja. Vendar je OZN za ves svet še zmerom koristen forum, v katerem se vsaka država lahko sreča z drugimi, spozna njih stališča in izrazi svoja.

KOMENTATOR

Poraz neonacistov v Avstriji

Neonacistično gibanje iz Zahodne Nemčije si že dolgo prizadeva usidراتi se tudi v Avstriji. V ta namen so ustanovili avstrijsko podružnico z imenom NDP. Novi vodja te organizacije v Avstriji je dr. Norbert Burger, nekdanji docent univerze v Innsbrucku, kipa je bil že večkrat kaznovan zaradi organiziranja bombnih napadov. Do pred kratkim je bil zaprt v Münchnu, kjer je bil v preiskovalnem zaporu, a so ga izpustili potem, ko je položil visoko kavčico.

Program NDP je vsestransko podoben programu Hitlerjeve nacionalno socialistične stranke in vsi njeni vodilni člani so nekdanji nacistični funkcionarji. Oborožene pretepaške skupine v uniformah uporabljajo kot »čuvarje« svojih zborovanj, ki nasprotnike hladnokrvno pretepaajo.

Ze prva njihova zborovanja v Gradcu in Linzu so privedla do hudih medsebojnih obračunavanj s protifašisti, ki niso hoteli dopustiti, da bi fašistična skupina zopet izrabljala avstrijsko-demokratsko ureditev v svoje mračne namene. Toda NDP, ki uživa podporo iz Zahodne Nemčije, ne popušča. Prav tako kot njeni pristaši v Zahodni Nemčiji, bi tudi ta hotela pri prihodnjih volitvah v Avstriji postaviti svoje kandidatne liste. Zato bi rada izvedla vseavstrijsko konferenco.

V mestu Krems v Spodnji Avstriji so njeni člani najeli dvorano in dobili tudi dovoljenje za skli-

canje konference v avgustu. Takrat se je pojavil širok val protestov proti temu fašističnemu izzivanju. Nekdanji borci odpora in žrtve fašistov vseh političnih smeri so zahtevali prepoved te prireditve. Obratni sveti mnogih velikih tovarn so zahtevali od mestne uprave v Kremsu naj prepove ta sestanek fašistov. Komunistična in socialistična stranka, sindikati in tudi mladinske organizacije so protestirali, tako v svojih časopisih kakor tudi s sprejemanjem resolucij proti fašističnemu izzivanju. Vse to je vplivalo na mestno upravo v Kremsu, da je ta sestanek prepovedala. S tem pa fašisti niso bili zadovoljni.

V nekem manjšem mestu je NDP najela gostilno za svoje zborovanje. Zopet in tokrat še močnejše so se pojavili protesti, ki so vplivali tako na občino, kakor tudi na gostilničarja, ki sta sklenila, da ne dovolita konference. Avstrijski borci odpora so apelirali na vse avstrijske župane, naj NDP ne nudi zavetja. Doslej je skupni fronti protifašistov uspelo odločno se upreti vsem tem fašističnim spletkam. Zato se povsem strinjamo z direktorjem dunajskega dvornega gledališča, Häussermannom, ki je v največjem avstrijskem časniku zapisal: »Dolžni smo nastopiti proti rušiteljem demokracije, nastopiti z besedo in pisanjem in z vsi ostrino uporabiti zakone proti njihovim nizkotnim namenom.«

JOHANN MULLER, Dunaj

Dobro je če veste...

ENKRAT OBRATNO. V pristanišču v Genovi se je nedavno primerilo nekaj nenavadnega. V trenutku, ko so delavci posedli na doko ter hoteli južinati, se je zgodilo... Nihče ni pojužinal. To je povzročilo neki za-blodeli delfin, ki je sledil španski ladji »Tenadores«. Žival se je začela potapljati, boriti se proti smrti. Pristanikiše so po prihodu ladje zaprli, pot na odprto morje je bila odrezana. Morska voda okrog dokov je bila umazana in zastrupljena, tako da se je delfin, ves oblepljen z nafto, jel potapljati. Delavci so pozabili na južino in pohiteli k delfinu, da bi ga rešili. Zgodilo se je nekaj izjemnega. Ponavadi je delfin tisti, če je le kje blizu, ki pomaga človeku, da se ne utopi ali da ga ne zgrabi morskil pes. Nekemu delavcu je prišlo na misel, da bi bilo najboljšje nagnati del-fina v kot doka, ga izvleči in potem vreči v morje. Drugi delavci so spre-jeli njegov predlog in so, z velikim trudom, ulovili delfina, ker se je »prijatelj človeka« zelo bal ljudi. No, zamisel je naposled uspela, delfina so dvignili, prenesli in ga vrgli v »svobodno«, čisto morje. Tedaj se je zgodilo nekaj, kar je ostalo vsem v neizbrisnem spominu: delfin je, na-mesto da bi bil koj zaplaval v dalja-vo, dokazal, da spada prav zares med najrazumnejše sesalce; premagal je strah in, v znamenje hvalečnosti, uprizoril delavcem pravo razigrano predstavo veličastnih, radostnih sko-kov.

DRUŽINSKI AVTOBUS. Tudi pri nas že vemo, da je vsaki družini pri-jetno imeti avto za izlete, obiske, pot v službo itd. Vsak avto, kajpada, ni za vsako družino. Za večjo družino mora biti večji avto. 57-letni Bra-zilec Raimondo Carnambo si je moral za družinske izlete omisliti — avto-bus... V 32-letnem srečnem zakonu mu je zakonska tovarišica kar 16-krat rodila — dvojčke. Razumljivo je te-da-j, da potrebuje možakar avto-bus, če hoče napraviti izlet z vso družino.

BANANA SPADA MED NAJBOLJ PHILJUBJENO JUŽNO SADJE. V de-želah zmernega podnebja, kamor se to sadje izvaža v velikanskih količi-nah, je banana spričo izredne arome, prijetnega okusa in lahke prebavljivo-sti nenavadno cenjena. Zelo pomemb-no je, da je moč dobiti banane na trgu tako rekoč vse leto. Po podatkih za leto 1968 so izvozili največ banan iz Srednje Amerike, in sicer 2.800.000 ton, iz Južne Amerike skupaj 1.900.000 ton. Delež Azije znaša v svetovnem izvozu 430.000, Severne Amerike pa 400.000 ton. V Jugoslavijo uvažamo banane iz Ekvadorja, Gvineje (v za-hodni Afriki), iz Izraela in še iz ne-katerih drugih dežel.

LETA STAROSTI. Svetovna zdrav-stvena organizacija je takole razpre-delila življenjsko dobo človeka: člo-vek srednjih let — od 45. do 59. leta; starejši človek — od 60. do 74. leta; star človek — od 75. do 90. leta; ve-lika starost — starost, ki presega 90 let. Znani gerontolog (znanstvenik, ki proučuje starostne pojave) dr. Baum-garten pa je razpredelil življenjsko dobo človeka nekoliko drugače, in si-cer: čas rasti do 22. leta; mlada leta — od 22. do 45. leta; prehodna doba — od 45. do 60. leta; doba prilaga-ja — od 60. do 80. leta. Po njego-vem mnenju se začne prava starost šele z 80. letom.

TUDI V ZDA JE MNOGO REVE-ZEV. Po uradnih statističnih podatkih vlade v ZDA se je število revežev v ZDA zmanjšalo v zadnjih desetih letih za 18 milijonov. Po popisu iz leta 1960 je bilo v ZDA okrog 40 milijonov revežev, danes pa jih je še vedno, če upoštevamo najnovejše statistične po-datke, 22 milijonov.

NAJDALJŠA TURISTIČNA VZPE-NJACA NA BALKANSKEM POLOTO-KU JE V NASI DRŽAVI, V SR Ma-kedoniji. Žičnica pelje od Tetova do Popove Sapke, znanega poletnega in zimskega turističnega središča na Sar-planini. Žičnica je bila dograjena ko-nec leta 1964. Dolga je 6326 metrov in se vzpne do nadmorske višine 1706 m, pri čemer se dvigne 1223 m visoko. Vzpenjača prepele lahko vsa-ko uro 300 potnikov v obeh smereh. Vožnja traja nekaj dlje kot pol ure, poprečna hitrost vzpenjače pa znaša 3 metre v sekundi. Ta žičnica spada med najdaljše v Evropi.

Imeli smo ljudi

Ana Bradač



Umrla je že sre-di poletja. Živela je v Malih Lesah ob Krki, znani va-sici, okoli katere je bilo toliko bo-jev zaradi mostu. Po domače se je pri hiši reklo pri Bigovcu.

V hiši so bili stalno terenci, saj je bilo v teh kra-jih le malo zanesljivih družin. Pri hiši je bilo deset otrok, pa so kljub temu partizani vedno dobili kaj za pod zob. Pokojna Ana je v vojni izgubila tri sinove. Dva sta padla kot borca, tretji pa je bil doma kot aktivist in obve-sčevalec. Padel je od nemške mine na domačem dvorišču. Tedaj so bili ra-njeni tudi Ana, hči ter najmlajši sin. Ostala nam bo v trajnem spominu! Mile Smolinsky

Rafael Širaj



Dne 10. septem-bra smo ga pokopali v Apačah, ži-vel pa je v Segov-cih. Rojen je bil leta 1892 v Me-tuljah pri Raketu v delavski družini. Komaj šestnajste-len je odšel na tuje, do leta 1938 je bil v Ameriki in Franciji. Leta 1942 se je vključil v OF, bil je vodnik partizanskih enot po okolihi. Leta 1943 so ga izvolili za sekretarja OF v vasi Zavrhi. Zaradi zaslug med NOB je bil dvakrat odlikovan. Leta 1946 se je na-selil v vasi Segovce pri Apačah in s svojo petčlansko družino živel na majh-nem posestvu. Naj mu bo lahka doma-ča zemlja! Alojz Markon

Janez Klavs



Rojen je bil leta 1897. Izučil se je za čevljarja, kot mlad fant je mor-al v vojno, kjer je bil hudo ra-njen, tako da je postal invalid. Vr-nil se je domov v Lučarje pri Ve-likih Laščah in s te-žavo preživel mater in sestro.

V začetku II. svetovne vojne se je takoj pridružil OF, po vojni pa se so-deloval pri obnovi. Obnovil je tudi svo-j porušeni dom in si ustvaril družino. Naj mu bo lahka domača zemlja! JP

Franc Štingl

Sedemdeset let mu je namenila uso-da in avgusta je ležal na mrtvaškem odru, tam v vasi Podgorju v Apaški ko-tlini.

Bil je to Franc Štingl, upokojenec, član Zveze borcev in prizadeto je de-

Marija Kugler



Pokopali smo jo 5. septembra, nje-na nenadna smrt nas je presunila.

Rojena je bila 7. septembra 1896 v Vuhredu. Ze kot otrok je ostala brez staršev in si je morala sama služiti kruh. Tako je prišla leta 1926 v naše kraje in se nastanila v vasi Globoke pri Ljutomeru. Gospodar, pri katerem je gospodinjila, je bil zavezen Slovenec. Takoj po začetku II. svetov-ne vojne je začel organizirati sabotažne akcije, Nemci so ga kmalu izsledili in ubili.

Kuglerjeva in sin sta žudi že od leta 1942 sodelovala s partizani. Sina so kot obveščevalca in kurirja Nemci 1944 iz-sledili ter odpeljali v Dachau, odkoder se ni nikoli več vrnil.

Hiša, kjer je živela Kuglerjeva, pa je bila kljub temu ves čas vojne parti-zanska postojanka. Velikokrat je tam preko šlo marsikaj, kar so partizani potrebovali, tako iz Maribora v Prek-murje kot tudi obratno. Tam zraven je bila namreč razmejitevna črta med Nemčijo in Madžarsko. Brez vsega, ker so posestvo oropali, je dočakala Kugler-jeva konec vojne.

Po vojni jo srečamo v raznih orga-nizacijah. Daleč okoli so jo ljudje po-znali kot »našo mamco«. A. B.

Gregor Rupnik-Groga



Rodil se je pred 67 leti v Podkrajju nad Vipavo kot sin kmečkih staršev, doma z Gorenjske-ga. Komaj 15 let star je odšel s tre-buhom za kruhom. Nekaj časa je de-lal na železnici, dve leti je bil v Franciji, nakar se je vrnil in se pre-življal s priložnostnim delom. Ze pred vojno se je izselil zaradi fašističnega nasilja v Poljane nad Škofjo Loko. Bil je član Sokola, leta 1941 pa se je vklju-čil v NOB. Med drugim je organiziral bolnišnico. Prve dni leta 1942 se je udeležil boja v Dražgošah. Tako kot on se je vključila v NOB vsa njegova družina. Edinega sina je izgubil v za-četku 1943, ženo pa nekaj kasneje. Svo-bodo sta dočakala samo on in hči. Po vojni si je čeprav bolan ustvaril v Šo-štanju nov dom in se izkazal v delu organizacij. Bil je nosilec »Spomenice 1941« in z njim smo spet izgubili enega prvih partizanov. S. V.

Okrogle in oglate

ZGLEDNA KARIERA ... Edinburški vojvoda Filip, mož britanske kraljice Elizabete II., se je pohvalil: »Jaz spadam med tiste, ki niso nikdar prestopili praga kakšne univerze, in vendar — glejte! — kako lepo kariero sem napravil!« Lep zgled, zares, a kaj, ko je tako malo kraljic in ena sama Elizabeta II.!

STVARNIK LEPIH ZENSK ... Arsen Dedić se je takole postavil: »Če ne bi mi pesniki imeli domišljije, ne bi ženske bile tako lepe ...«

KAKO PRESOJA BOKSAR VREDNOST UMETNIN ... Mate Parlov, boksar iz Pulja, najboljši Jugoslovčan na evropskem prvenstvu v Bukarešti, je na vprašanje nekega beograjskega časnika: »Kateri slikar vam je najljubši?«, odgovoril: »Pablo Picasso, ker so obrazom njegovih upodobljenih podobni obrazi večine mojih nasprotnikov po končani borbi z menoj ...« Pablo Picasso bi bil nedvomno te ocene vesel!

GLAVA NI VAŽNA. Nogometaš Sekularac je povedal tole anekdoto: »Kadar položim noge na mizo, me žena Gordana opozarja, naj bom previden, jaz pa jo prosim, naj me rajši graja, ko naslonim na mizo glavo, ker ne živim od dela moje glave, pač pa od dela mojih nog.« Sekularcu bode — potemtakem — morali postaviti spomenik tako, da bo stal na glavi.

LEPI UPI ... Topniški dvoboji ob Sueškem prekopu se pogostoma po navljajo. Egiptovski guverner Hamed Mahmud je rekel časnikarjem: »Mi smo pripravljeni na vse. Do napada lahko pride v vsakem trenutku. Upam, da bomo, ko vas bom znova videl, slavili našo zmago ...«

ZA PRAVICO! Arsen Dedić: »Jaz dohim lahko nagrado samo v kavbojskih filmih, ker samo v takih filmih pravica zmaguje ...«

ODLOČNOST ... Grafični zavod v Titogradu je odklonil tiskanje pesmi pesniku Vitu Nikoliću. Odločnost kolektiva je tako neupogljiva, da je nekdo v njegovem imenu zabrusil pesniku v obraz: »Ko boš umrl, ti ne bomo natiskali niti osmrtnice!« Sreča, da so pesniki nesmrtni!

VZRADOSTITEV MLADINE ... V Nišu so objavili, da bodo upokojenci konec koncev le dobili svoj dom. V Nišu pravijo, da je ta novica vzradostila zlasti mladino, ker je nekaj upanja, da bo dom dograjen vsaj do tlej, ko bo današnja mladina godna za upokojitev.

NIKDAR NI PREPOZNO ... Gustav Krklec, hrvatski pesnik, esejist, feljtonist, prevajalec, akademik itd. je ob svoji sedemdesetletnici takole odgovoril na vprašanje, ali mu je že uspelo razvozlati skrivnost ženske: »Zal mi je, ni mi še uspelo, bom se pa še potrudil ...«

NEPOTREBNI UVOZ. Hadži-Kostić, ki ureja stolpec »Tako rekoč neuradno« v »Večernjih novostih«, je napisal: »Bral sem, da bomo uvažali vo. le. Jaz pa sem mislil, da jih imamo dovolj celó za izvoz.«

JUNAK! V Kuterasu pri Otočcu se nedavno izpraznil eno učilnico osnovne šole, ker se bojijo, da bi se utegnili zrušiti strop in pokopati pod seboj otroke. Dan pozneje se je v to isto učilnico vselil — učitelj ...

«TV 15» izhaja vsak teden — izdaja ga Predsedstvo Zveze borcev NOV Slovenije — Zavod »Borec«, Ljubljana. Beethovnova 10 — Tisk in knjižarica CGP »DELO«, Ljubljana — Tomšičeva 1 — List ureja uredniški odbor — Letna naročnina 1800 dinarjev oziroma 18 N-din — Posamezna številka stane 40 din oziroma 40 N-par. Za izposojitev stane »TV 15« 30 N-din — Naročnino pošljite na naslov: Uprava »TV 15«, Ljubljana, Beethovnova 10, pritrilščje, p. predal 588-XI ali na čekovni račun pri Narodni banki 501-8-29 — Telefonske številke: Glavni in odgovorni urednik 21-901, tajništvo in novinarji 22-313, uprava 22-607 — Rokopisov ne vračamo

Hitlerjev konec

(1)

Od izbruha druge svetovne vojne je minilo trideset let: tri desetletja od tistega dne, ko je Hitler z napadom na Poljsko začel uresničevati svoj peklenski načrt za podjarmljenje sveta. Toda kmalu po napadu na Poljsko se je že začel propad Tretjega rajha navzlic vojni sreči, ki so jo imele Hitlerjeve armade. Iz italijanskega mesečnika »Storia illustrata« povzema del članka Giuseppa Mayda, ki pripoveduje o naglem propadanju Hitlerja od leta 1940 pa do njegove smrti v berlinskem bunkerju 30. aprila 1945.

V toplem večeru v ponedeljek, 16. septembra 1940, ko je bil Berlin zavrt v meglo, je nekaj maskiranih mercedesov peljalo proti kancelski palači. Hitler je pozval generale in admirale za proučitev vojaškega položaja. Prejšnjega dne so angleški lovci poglali v beg štiristo bombnikov, ki jih je Göring poslal nad London. 56 nemških letal se ni vrnilo v oporišča. Tistega nedeljskega večera je bila polna luna in britanska letala vickers wellington so izrabila priložnost in neusmiljeno bombardirala nemške naprave na francoski obali, ki so bile pripravljene za invazijo v Anglijo. O konferenci, ki jo je Hitler imel s poveljniki oboroženih sil 16. septembra 1940, ni dokumentov, toda naslednjega dne je v mornariškem vojnem glasilu izšlo kratko sporočilo. Nasprotno: njihova dejavnost je čedalje večja ... Zato je Führer sklenil za

nedoločen datum preložiti »Operacijo Morski lev ...«

Tistega septembrskega večera je Hitler po celi vrsti uspehov doživel prvi poraz, tako da je bil prisiljen odreči se invaziji na Veliko Britanijo. Pravzaprav je Führer že nekaj časa mislil na to, da bi se lotil Sovjetske zveze, ne pa Velike Britanije. Pripravljen je bil ponoviti napako Napoleona in Viljema II.: napasti Rusijo, kljub temu da ima za hrbtom močnega sovražnika. Konec julija 1940 je rekel Halderju: »Če bo Rusija premagana, bo izginilo še zadnje upanje za Anglijo. Tedaj bo Nemčija gospodarica Evrope in Balkanskega polotoka. Treba je likvidirati Rusijo ...« 16. septembra je pojasnil svojim generalom, da se bo treba bojevati na dveh frontah.

Hitler se je kot že tolikokrat doslej prepustil svoji intuiciji in z »zanesljivostjo mesečnika« je stopal po poti, ki si jo je določil v »Mein Kampf« in s katere ga ni bilo mogoče odvrniti. Zaman si je admiral Raeder prizadeval, da bi po tistem, ko je Rommel v aprilu mesecu zasedel Cirenaiko in prišel v Bardijo, prepričal Hitlerja, da bi »velika ofenziva na Egipt v Suez« britanski imperij »prizadela huje kot pa okupacija Londona«. Niti tedaj, ko je Hitler moral priskočiti na pomoč Mussoliniju, čigar vojsko so Grki potiskali nazaj v Albanijo, ter »zbrišati Jugoslavijo z zemljevid«, ni mislil drugače: »Vse priprave so bile usmerjene v invazijo na Rusijo in nihče ni mislil na napredovanje v Afriki.« je povedal Göring v Nürnbergu.

V resnici pa je Hitler, ki je bil prepričan o svoji nepremagljivosti, tako precenjeval svoje moči, da človeku z zdravom pametjo to sploh ne gre v glavo: še pred na-



Hitler za mizo z ljubico Evo Braun.

padom na Sovjetsko zvezo je nameraval odsekati britanski imperij in vrhovnemu poveljstvu Wehrmachta je naročil, naj pripravi načrte za sasedo Afganistana in prodor v Indijo. Ko je Amerika stopila v vojno, je fantaziral o tem, da bi se izkrcal na Azorih ter bombardiral ZDA z bombniki velikega akcijskega radija, pri čemer je bil trdno prepričan, da bo s Sovjetsko zvezo opravil v enem samem poletju, da je julija 1941 ukazal »znatno zmanjšati vojsko v bližnji prihodnosti« in da je v začetku oktobra takole spregovoril nemškemu narodu: »Brez pridržkov izjavljam, da je sovražnik na Vzhodu potolčen in da se ne bo nikdar več postavil na noge ... Obenem je ukazal napad na Moskvo in Leningrad in da kapitulacija teh dveh mest ne sme biti sprejeta, čeprav bi sovražnik prosil zanj.« Toda v decembru sta zima in sovjetska vojska nepričakovano zaustavili napredovanje njegovih čet, nemški poveljniki pa so predlagali umik na trdnjše položaje. Führer je tedaj dal duška svojemu staremu sovraštvu do oficirjev. »Nobenega umika ne bo,« je ukazal. »Kdor se umakne samo za korak, je izdajalec.« Fronta se je upogibala, pretrgala pa se ni, tako da je Hitler lahko spret prezirljivo govoril s poveljniki. »Ne vem, ničesar mi ne reče,« je tedaj tarnal Keitel. »V obraz mi pljuje.«

Po svojem dvainpetdesetem rojstnem dnevu se je Hitler lahko ozrl v preteklost in občudoval svoje delo: iz malega političnega agitatorja je postal vrhovni sodnik Nemčije in več kot deset drugih držav, ki jih je Tretji rajh podjarmil, iz navadnega vojaka in pozneje kaplarja je postal vrhovni komandant uničujoče armade, iz nekdanjega potepuha, ki je nosil židovski kaftan, je postal največji uničevalec Židov. Uresničeval je svojo napoved iz leta 1939 (ko je v Reichstagu rekel: »Če se bo mednarodnemu židovskemu finančništvu še enkrat posrečilo pogrnati narode v svetovno vojno, potem bo posledica — uničenje hebrejske rase v vsej Evropi«) in ukazal Göringu, Himlerju in Heydrichu, naj izpeljejo »končno rešitev židovskega vprašanja«, ki je bilo »rešenje« tako, da je od lakote, zastrupljanja s plinom, streljanja in mučenja umrlo nad šest milijonov ljudi. Evropa se je spreminjala po satanskih vizijah iz njegovega dela »Mein Kampf« (Poljaki »so predvsem primerni za nizkotna dela«, Čehe je treba pol »asimilirati« in pol »eliminirati«, Rusija je »velika torta, ki jo je treba razrezati«) tako da je lahko mislil na tisočletni rajh. Te svoje misli pa je izražal v ozkem krogu zaupnih ljudi, ki so se vsak dan zbirali za njegovo mizo.

(Nadaljevanje prihodnjic)

Trgoval je s padlimi borci

Nekega dne je prišel kamnosek Radivoje Marković iz Sremske Mitrovice na uredništvo beograjskega lista »Večernje novosti«. S seboj je imel paket. Ko ga je razvezal, se je iz njega prikazal majhen

magnetofon. Prosil je člane uredništva, naj poslušajo, in vključijo magnetofon. Po pasjem lajanju se je zaslislal človeški glas ...

Markovićev sogovornik je bil sekretar več komisij v oddelku za skupščinske zadeve občine Sremska Mitrovica. Te komisije so: za odlikovanja, za volitve in imenovanja sklada za nagrade »1. novembra«, za štipendiranje, pa tudi komisije za ureditev grobov padlih borcev.

Marković je izpovedal, da je že prej slišal, kako je v navadi, da posamezni uslužbenci trgujejo z raznimi ugodnostmi. Nekega dne je k njemu prišel že omenjeni sekretar več komisij, ki se piše Duško Kostić. Marković je šele leto dni samostojni obrtnik, komaj je zaslužil za davke in življenje, medtem ko so nekateri drugi obrtniki dobivali velika dela in z njimi zaslužili milijone.

Kostić je Markoviću predlagal, da mu bo preskrbel delo, seveda za primerno nagrado. Marković naj bi na spomenik padlim borcem v vasi Čalma vrezal imena 208 padlih borcev, za kar bi prejel 800 dinarjev. Od tega naj bi Kostić dal 200. Kaj kmalu po uspešnem poslu se je Kostić spet oglašil pri Markoviću in mu ponudil, da bi naredil ograjo okoli kostnice v isti vasi. Za to bi dobil 1800 dinarjev. Od te vsote bi moral Kostić dati 400 dinarjev. Marković je vrednost dela ocenil na največ 400 do 500 dinarjev, toda kljub temu je dobil vseh 1800 dinarjev. Kostiću pa ni dal obljubljenih 400 dinarjev. Zaradi tega je ta stalno sitnaril in zahteval obljubljeno podkupnino. Marković se je namreč ustrašil, pa tudi zagnusilo se mu je tako ravnanje občinskega uslužbenca na račun padlih borcev. Toda kako s tem prenehati, kako podležu dokazati podkupovanje? Spomnil se je magnetofona, povabil Kostića domov in vključil izdajalsko napravo ...

Tisti, ki zahtevate podkupnine, se zdaj pazite! Nič več vam ne bo koristila vsa zvijačnost. Nasesti utegnete tudi sami magnetofonu ...

Zborovanje zgodovinarjev delavskega gibanja v Linzu

V dneh 16. do 20. septembra je bilo v Linzu, glavnem mestu Gornje Avstrije V. zasedanje zgodovinarjev delavskega gibanja. Ze pri vseh dosedanjih mednarodnih zasedanjih teh zgodovinarjev v Linzu je prišlo do plodnih znansvenih izmenjav mnenj med komunističnimi, socialističnimi in katoliškimi zgodovinarji.

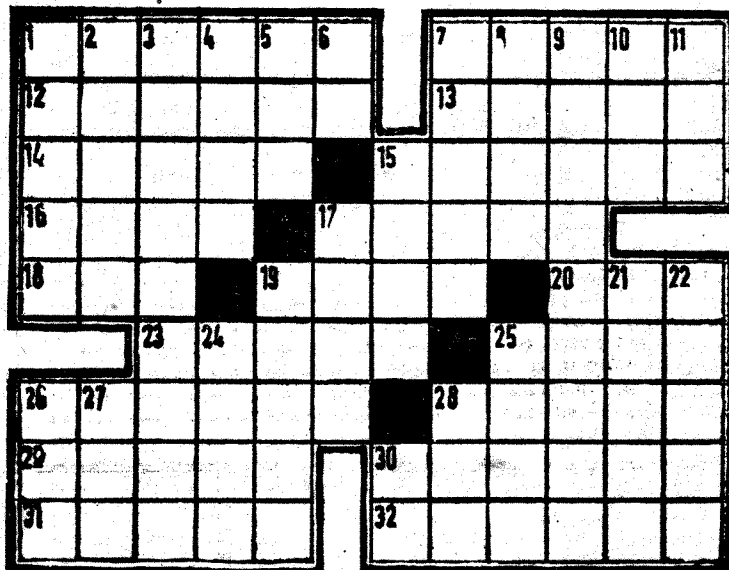
Delegacije iz skoro vseh evropskih in tudi nekaterih prekmorskih dežel so se tudi tokrat udeležile tega zasedanja. Referate so pripravili razni instituti, med njimi tudi institut marxizma — leninizma iz Moskve, mednarodni institut za socialno zgodovino iz Amsterdam, pariška univerza, zgodovinski institut iz Budimpešte, pa tudi zgodovinarji iz DR Nemčije, CSSR, Avstrije in Jugoslavije.

Glavni dve temi letošnjega zasedanja zgodovinarjev delavskega gibanja sta bili »Stališče delavskega gibanja v prvi svetovni vojni« in »Spominska literatura kot zgodovinski vir«.

Udeleženci zasedanja so si ogledali tudi nekdanje koncentracijsko taborišče Mauthausen, v katerem bodo prihodnje leto odprli muzej. Dosežki zasedanja zgodovinarjev delavskega gibanja v Linzu bodo objavljeni. Pomembnost tega zasedanja pa izpričuje tudi finančna pomoč, ki jo je UNESCO prispevala za njegovo izvedbo.

JOHANN MÜLLER, Dunaj

Križanka št. 3



Vodoravno:

1. prestavev kralja in trdnjave pri šahu 7. mesto v Bosni, kjer je bilo 1. zasedanje AVNOJ 1. 1942. 12. forma, podoba, način 13. mesto v južni Turčiji 14. avstrijski smučarski skakalec, ki je prvi skočil čez 100 m na planiški skakalnici 1. 1937 (Sepp, skočil 108 m) 15. oblika projekcije 16. ime jugosl. političarke in javne delavke Babović 17. tokovni odjemnik 18. kratica za vin tako dalje 19. muslimanski bog 20. nesni pojav 23. vrsta kita 25. Avar 26. kratek eskimski krznen plašč 28. slovita umetnostna galerija v Madridu 29. samec nočne ptice 30. vino iz posušenega grozdja 31. ime slovenske slikarke Kobilice 32. skupina narodov v Evropi.

Navpično:

1. žepne rute 2. okret, del tovarne 3. slov. partizanska brigada, ki ima ime po narodnem heroju in je v glavnem operirala na Štajerskem 4. Verdijeva opera, 5. kratica za »dekaler« 6. enaka samoglasnika 7. slov. gledališki in filmski igralec (Miha) 8. malik 9. naziv za hajduškega poglavarja 10. ljubkovno žensko ime 11. četrta dimenzija 15. ozek pas blaga 17. pritisk 19. pristanišče na severu Turčije ob Črnem morju 21. discipliniran, točen 22. prvi osnutek skica 24. država na Srednjem vzhodu 25. kraj pri Subotici 26. športni prvaki 27. kratica za našo vojsko med vojno 28. sestavljenka, ki izraža simpatično razmerje do pojma, ki ga ima osnovna beseda 30. kratica za »primer«.